

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Pavla Procházková

Materiální stránka přestupku

Diplomová práce

Olomouc 2013

„ Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Materiální stránka přestupku vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje“

V Olomouci dne

Tímto bych ráda vyjádřila obrovskou vděčnost své rodině za podporu a důvěru, jež se mi od ní dostávala po celou dobu mého studia.

Obsah

Seznam použitých zkratk	5
Úvod	6
1. Trestání jako oblast práva	8
1.1. Pojem trestání a jeho vývoj.....	8
1.2. Právní úprava trestání a její problémy.....	8
2. Přestupek	13
2.1. Pojem přestupku.....	13
2.2. Formální znaky přestupku.....	13
2.3. Druhy a význam právního pojetí deliktního jednání.....	16
2.3.1. Formální pojetí deliktu	17
2.3.2. Materiální pojetí deliktu.....	21
2.3.3. Srovnání dvojího pojetí deliktního jednání.....	25
3. Materiální stránka přestupku	29
3.1. Definice materiální stránky.....	29
3.2. Zákoné vymezení materiální stránky přestupku.....	32
3.3. Význam materiální stránky.....	32
3.4. Míra materiální stránky přestupku.....	34
3.5. Kritéria materiální stránky přestupku.....	36
4. Materiální stránka dopravních přestupků	40
4.1. Materiální stránka přestupku u překročení nejvyšší povolené rychlosti.....	40
Závěr	44
Bibliografie	48
Shrnutí	52
Summary	54
Seznam klíčových slov v českém a anglickém jazyce	56

Seznam použitých zkratk

přest. zák.	zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
předchozí TZ	zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 274/2008 Sb., účinném ke dni 1.1.2009
TŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudím, ve znění pozdějších předpisů
zák. o bezp. prov	zákon č. 12/1997 Sb., o bezpečnosti a plynulosti provozu na pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů
zák. o provozu	zákon o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů č. 361/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů
s.ř.	zák. č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
Ústava	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Listina	ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
Úmluva	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (publikovaná pod č. 209/1992 Sb., ve znění č.243/1998 Sb.)
ESLP	Evropský soud pro ochranu lidských práv a svobod
ÚS	Ústavní soud
NSS	Nejvyšší správní soud
PČR	Policie České republiky

Úvod

Jako téma této diplomové práce jsem si zvolila materiální stránku přestupku coby klíčového pojmu celé oblasti správního trestání. Materiální stránka jako taková ovšem není atributem jen přestupkového práva, ale je zastoupena určitou měrou v každém protiprávním jednání. Pomocí ní také zákonodárce třídí protiprávní jednání do jednotlivých druhů, jako jsou trestné činy, správní delikty, a jiné. Ačkoliv rozřídění protiprávních jednání je funkcí materiální stránky jistě významnou, je tématem této práce jiná její funkce.

S materiální stránkou totiž zákonodárce pracuje při tvorbě právního pojetí deliktu. Právní pojetí deliktu rozlišujeme v zásadě dvojí (materiální a formální) a v každém z nich plní materiální stránka odlišnou funkci. V pojetí deliktního jednání, které je jakýmsi vzorcem pro dovození deliktní odpovědnosti má totiž buďto povahu samostatného znaku, nebo nikoliv. Vzhledem k tomu, že přestupky jsou již tradičně nositeli materiálního pojetí, je materiální stránka rovnocennou stránkou ke stránce formální a tvoří tak samostatný výslovně určený znak přestupku. Jen pro přehlednost dodávám, že tam, kde materiální stránka tvoří samostatný znak deliktu (tj. u materiálního pojetí), užívám pojmu „materiální znak“. Ve zbytku pak uvádím pojem „materiální stránka“. Pojmosloví totiž nelze zcela sjednotit a užívat jen pojmu „materiální stránka“, protože i judikatura NSS v souvislosti s materiálním pojetím užívá pojmu „materiální znak“. Vlastní vztah materiální stránky a materiálního znaku je přitom takový, že materiální stránka je pojem širší než materiální znak. Materiální znak mají totiž pouze delikty při materiálním pojetí, kdežto materiální stránku mají i delikty při formálním pojetí, byť není vtělena do samostatného znaku.

S ohledem na výše uvedené si troufám tvrdit, že si materiální stránka deliktů obecně zaslouhuje více pozornosti, než se jí v současné době od erudovaných právníků dostává. To je také jednen z důvodů proč bych se ráda věnovala na následujících stránkách této problematice, byť především s větším zaměřením na její existenci a charakteristiku v právu přestupkovém.

Co se týče zdrojů pro vymezení materiální stránky, nelze v současné době najít publikaci, která by se věnovala pouze nebo převážně tomuto tématu. Při zpracování této práce bylo nezbytné vyjít z mnoha publikací věnovaných správnímu, ale i soudnímu trestání, jelikož myšlenky, které jsou pro pochopení tématu nezbytné, jsou jaksí fragmentárně vloženy do celé řady děl právní teorie. Pro podporu poznatků právní vědy a pochopení praktických dopadů materiální stránky jsem pak využila také judikatury Ústavního a Nejvyššího správního soudu.

Jelikož se materiální stránka deliktů mimo jiné realizuje také při diferenciaci trestního práva a správního práva trestního a protože tato dvě právní odvětví k sobě mají z mnoha důvodů

velice blízký vztah, bude jednou z hlavních metod této práce metoda komparace oblasti trestního práva a správního práva trestního. Další metodou práce pak bude zejména používání logických technik, jako jsou argumenty a contrario, a similia apod. V neposlední řadě si pak v této práci dovoluji použít rovněž pro vyplnění mezer v právu technik analogie iuris a analogie legis.

Vlastní práce je členěna do čtyř kapitol a několika podkapitol, které na sebe vzájemně navazují. První kapitola „Trestání jako oblast práva“ se týká společných kořenů soudního a správního trestání a problémů, které s sebou v současné době úprava správního trestání nese. Druhá kapitola s názvem „Přestupek“ je pak již zaměřena na přestupek jako jeden z druhů správně trestných deliktů a popis jeho formálních znaků. V této kapitole je také přiblížen význam pojetí deliktního jednání pro následnou trestní odpovědnost a definovány a srovnány dva druhy deliktního pojetí, které by se mohli u přestupků uplatnit. Na druhu pojetí (formálním či materiálním) totiž závisí uplatňování materiální stránky jako takové. Kapitola třetí s názvem „Materiální stránka přestupku“ již konkrétně vypovídá o tom, čím je materiální stránka tvořena a jakou měrou musí být dána pro vznik odpovědnosti za přestupek. Přiblížen je zde i význam materiální stránky a poukaz na to, kde je materiální stránka v přestupkovém zákoně vyjádřena. V poslední podkapitole pak najdeme kritéria relevantní pro posouzení míry materiální stránky přestupku a postoj Nejvyššího správního soudu k dané problematice. V kapitole čtvrté, označené „Materiální stránka dopravních přestupků“ je na příkladu protiprávního jednání záležejícího v překročení nejvyšší povolené rychlosti v obci demonstrován význam materiální stránky deliktu pro právní praxi.

Cílem této práce je určit, čím je vlastně materiální stránka přestupku tvořena, jakou měrou musí být u přestupku dána k dovození správněprávní odpovědnosti, jakož i vlastní postup aplikujících orgánů při zjišťování naplnění materiální stránky přestupku a okruh okolností, které určují míru materiální stránky přestupku a jsou tak způsobilé ji zvýšit či snížit. Vedle této hypotézy práce se rovněž z důvodu širšího kontextu dotknu oblastí, v nichž materiální stránka deliktů sehrála svou roli, jako je důvod vydělení správního trestání z práva trestního a jejich společné počátky, současné pojetí přestupku a trestného činu, jakož i nároků, které materiální stránka přestupku klade na správní orgány při jejím zjišťování. Celou tuto problematiku pak pomocí poznatků právní praxe a judikatury aplikuji na oblast práva silničního, kde je uplatňování materiální stránky přestupku s ohledem na každodennost kontrol dodržování povinností velice aktuální.

Tato práce je přitom zpracována k datu 6. listopadu 2013, což se také odráží ve znění použitých právních předpisů a judikatury.

1. Trestání jako oblast práva

1.1. Pojem trestání a jeho vývoj

Trestání lze vymezit jako rozhodování o vině a trestu za protiprávní jednání, kterého se dopustila osoba trestně odpovědná. Podle toho, který orgán je dle platných právních předpisů příslušný k projednání protiprávního jednání a vyslovení viny a trestu, pak dělíme oblast právního trestání na soudní trestání a správní trestání. Samotná protiprávní jednání pak na soudní delikty a správní delikty.¹

Vývoj přístupu zákonodárce k tomu, která protiprávní jednání stanoví jako soudně či správně trestné nebyl vždy bezproblémový. Jak píše Pavel Mates ve svém díle *Základy správního práva trestního*: „Správní delikty se v našem právním řádu objevily v období tzv. policejního státu (...) druhé poloviny 18. století. Jeho definičním znakem byla totiž představa panovníka o potřebě aktivní regulativní činnosti státu a jeho orgánů, zejména pak správních, ve všech oblastech života společnosti a potřebě ochrany těchto činností, kterou si měly tyto orgány samy zajišťovat, v zájmu blaha poddaných. Jejich stíhání bylo svěřeno tzv. politické vrchnosti, na rozdíl od kriminálních deliktů, které byly pověřeny řešit soudy. V průběhu dalších let docházelo, v souvislosti na vývoji politických poměrů, k přesouvání postihu těchto přestupků ze správních orgánů na soudy a zpět.²“ Takto stručně naznačená historie správního práva trestního ukazuje, že se správní trestání vydělilo z trestání soudního, které vzniklo mnohem dříve. Důvodem takového vydělení pak byla s největší pravděpodobností jakási snaha umožnit správním orgánům, které jsou blíže lidem, stanovovat autoritativně práva a povinnosti jejich adresátům a pružněji tak reagovat prostředky práva na každodenní problémy lidí.

1.2. Právní úprava trestání a její problémy

To, co mají obě právní oblasti společné, jsou i nadále některé právní prameny jakož i zásady uplatňující se pro oblast trestání, která je specifická tím, že zasahuje do práv a oprávněných zájmů osob, kdy účelem je ochrana imateriálních statků, které se zákonodárce rozhodl chránit ať už prostředky trestního či správního práva. V souvislosti s právními prameny jsou ovšem v současné době patrné dva základní problémy dané oblasti, které budou popsány v následujícím textu. Jedná se v první řadě o problém, zda zásady obsažené v listině v hlavě páté platí i pro oblast správního trestání, a ve druhé řadě pak samotná technika právní úpravy správního trestání, která v praxi činí adresátům norem správního práva značné problémy.

¹ HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo: obecná část*. 8. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 415 – 416.

² MATES, Pavel a kol. *Základy správního práva trestního*. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 3.

Jako základ právní úpravy soudního i správního trestání je třeba uvést úst. zák. č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů, která normuje základní pravidla činnosti orgánů jednajících v těchto oblastech, zejména v článku 2 odst. 4, kdy stanoví že: „státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, mezích a způsoby, které stanoví zákon“, a která je známa jako „zásada legality“. Tato zásada je klíčovou zásadou celé oblasti trestání, neboť jak soudy, tak správní orgány uplatňují při výkonu své působnosti státní moc.

Další pravidla, která zásadním způsobem ovlivňují samotné trestání se nachází v úst. zák. č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů a to v článku 36 až 40, systematicky zařazené do hlavy páté pod názvem „právo na soudní a jinou právní ochranu“. Zde je třeba poukázat na jeden základní problém. Listina v těchto člancích výslovně upravuje několik stěžejních zásad pro zabezpečení trestání, které bude vyhovovat zásadě proporcionality při kolizi více základních práv, jakož i mezinárodně-právním požadavkům, které pro Českou republiku vyplývají mimo jiné z článku 6 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Jedná se zejména o zásadu legality³, zásadu že o vině a trestu za trestné činy rozhoduje soud⁴, zásadu presumpce nevin⁵, právo odepřít výpověď,⁶ a další.

Přestože se z doslovného znění Listiny může zdát, že se tyto zásady vztahují pouze na oblast soudního trestání (Listina totiž hovoří toliko o „soudu“), je toto zdání liché. Ústavní soud, který je dle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti, opakovaně judikoval, že se tyto principy vztahují i na oblast trestání správního, už jen z toho důvodu, že hranice mezi trestáním soudním a správním jsou velice proměnlivé a relativní⁷. Nadto úprava jednotlivých států k dělení trestání na soudní a správní přistupuje trochu jinak a z judikatury Evropského soudu pro ochranu lidských práv a základních svobod, kupříkladu případ Öztürk proti Německu (1984), vyplývá, že se „trestním obviněním“ dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy míní vedle obvinění trestního i obvinění správní. A to právě z toho důvodu, že různé státy přistupují k této kategorizaci na soudní a správní delikty různě, přičemž výchozím kritériem je sankční a odstrašující charakter sankce, která může být dle vnitrostátních předpisů za daný delikt uložena.⁸

Pro téma této práce, kdy hlavním cílem je popsat a definovat materiální stránku jednoho z druhů správního deliktu, totiž přestupku, je pak potřeba zdůraznit který článek Listiny

³ Čl. 39 Listiny: „Jen zákon stanoví které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.“

⁴ Čl. 40 odst. 1 Listiny: „Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.“

⁵ Čl. 40 odst. 2 Listiny: „Každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, je považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla jeho vina vyslovena.“

⁶ Čl. 40 odst. 4 Listiny: „Obviněný má právo odepřít výpověď; toho práva nesmí být žádným způsobem zbaven.“

⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 11.03.2004, sp. zn. II. ÚS 788/02, bod III.

⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 11.03.2004, sp. zn. II. ÚS 788/02, bod III.

s materiální stránkou přestupku nejúžeji souvisí. Ustanovením, které je v této souvislosti velice často zmiňováno, je právě článek 39 Listiny, který zakotvuje zásadu legality a který, jak naznačuje ustálená rozhodovací praxe Nejvyššího správního soudu, je právě článkem, jehož porušení se žalobci dovolávají v situaci, kdy mají za to, že správním orgánem nebyla přezkoumána vůbec nebo nedostatečně právě materiální stránka přestupku nebo jiného správního deliktu. Protože musel NSS velmi často reagovat na mylný názor správních orgánů o tom, že pro naplnění materiální stránky správního deliktu postačí, pokud jsou naplněny znaky formální, opakovaně odkazoval ve svých rozhodnutích na rozhodovací praxi ústavního soudu a připomínal, že: „(...) správní delikty představují ve srovnání s trestnými činy jinou formu protiprávního společensky nebezpečného jednání a pro jejich trestnost mají platit podobné principy a pravidla, jako v případech trestných činů.⁹“

Jen pro úplnost je na místě dodat, že co se týče právní úpravy trestání protiprávních jednání na zákonné úrovni, jsou od sebe tyto delikty zcela odděleny. Tak pro oblast soudních deliktů platí na zákonné úrovni zejména zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů a zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů. V oblasti správního trestání se však vyskytuje předpisů mnohem více, kdy v hmotněprávní rovině je pro oblast přestupků rozhodující zejména přest. zák. a spousta dalších zákonů, které rovněž obsahují skutkové podstaty správních deliktů, jako například zákon č. 12/1997 Sb., o bezpečnosti a plynulosti provozu na pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů, a velké množství dalších předpisů. Na procesně právní úrovni platí pro oblast správních deliktů ve většině případů subsidiárně zák. č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů, který například pro oblast přestupků v procesních pravidlech modifikují procesní ustanovení přest. zák., který je k správnímu řádu v poměru speciality.

V této souvislosti je namístě dodat, že soudní praxe Nejvyššího správního soudu se potýká s námitkami žalobců, kteří uvádějí, že právní úprava na úrovni správního trestání jen co do skutkových podstat deliktů je tak roztržštěná, nepřehledná, že mnohdy vůbec nevěděli, že nějaké pravidlo chování svým jednáním porušují. I když odborná veřejnost¹⁰, ÚS i NSS se ve svých rozhodnutích s jejich názorem ztotožňuje, přesto se uplatní právní fikce v podobě zásady „ignorantia iuris non excusat“¹¹ a přičte tak neznalost dané právní úpravy k tíži žalobce¹². Ústavní soud v této souvislosti stanovil, že k tomu, aby bylo možno použít tuto právní fikci, postačí

⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31.05.2007, sp. zn. 8 As 17/2007.

¹⁰ Např. Helena Prášková ve své publikaci *Základy odpovědnosti za správní delikty*. Praha. C.H.Beck, 2013, str. 21.

¹¹ V překladu „neznalost zákona neomlouvá“.

¹² Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31.05.2007, sp. zn. 8 As 17/2007.

pokud je právní úprava „přiměřeně předvídatelná“, v žádném případě dle ústavního soudu nemusí být předvídatelná absolutně¹³. De lege ferenda by dle mého názoru bylo na místě, aby zákonodárce přehodnotil techniku právní úpravy správních deliktů a inspiroval se kupříkladu ucelenou podobou TZ, který obsahuje skutkové podstaty deliktů v jedné části TZ a v rámci systematiky pak už jen třídí do jednotlivých hlav dle objektů činů soudně trestných.

Jak již bylo řečeno, jak správní, tak soudní trestání spojuje společný původ i cíl, nicméně existuje celá řada dalších znaků, které právní teorie popsala ve snaze najít diferenční kritéria, která by napomohla v aplikační praxi rychle posoudit, zda přichází v úvahu trestněprávní či správněprávní odpovědnost. V zásadě jsou v právní teorii patrné dva přístupy k tomuto tématu. Jedna část právních autorit shledává diferenčním kritériem už samotnou procesní příslušnost k projednání věci, kdežto druhá část vidí odlišnosti i v níže uvedených bodech.

Mezi taková kritéria, která jsou právní vědou v několika publikacích uváděna, lze najít zejména objekt, následky sankcí za protiprávní jednání, nebo právě míru společenské škodlivosti, která je atributem materiální stránky.¹⁴ Pokud jde o objekt jako odlišující kritérium, pak u soudně trestných deliktů je objektem zejména ochrana zdraví a života osob, jejich osobnosti, majetku, životního prostředí apod. v závislosti na jednotlivých hlavách zvláštní části TZ, kdežto pro správní delikty je typické, že jejich hlavním objektem, i když ne vždy, je zájem na řádném fungování veřejné správy. Ohledně závažnosti sankce lze uvést, že u soudních deliktů je povaha sankcí většinou přísnější, i když to neplatí bezvýjimečně (srov. vysokou výši pokuty za jiné správní delikty spáchané právníckými osobami) a jako sankce přichází v úvahu také odnětí svobody, kdežto u správních deliktů odnětí svobody nepřichází v úvahu a správní sankce mají většinou povahu mírnější.¹⁵ Za zmínku také stojí právě kritérium společenské škodlivosti, která jako vlastnost každého protiprávního jednání má význam hned několikrát a v každém případě tvoří elementární prvek celé oblasti trestání. Mimo další důležité úlohy, které společenská škodlivost jako materiální znak každého protiprávního jednání plní a které budou podrobně rozebrány níže, zabezpečuje v této souvislosti odlišení soudně trestných deliktů od těch správních právě tím, jak moc škodlivý daný čin byl a zda a případně jaký druh veřejnoprávní odpovědnosti bude potřeba pro ochranu společnosti pro pachatele vyvodit.

Jelikož je tato práce zaměřena na přestupky a konkrétně pak na jeden jejich neodmyslitelný znak, bylo by nejspíše vhodné pro přehlednost zařadit pojem přestupek do systému správního trestání. Jak již bylo řečeno, protiprávní jednání, které spadá do oblasti správního trestání, se

¹³ Usnesení Ústavního soudu ze dne 12.09.2013, sp. zn. I.ÚS 1560/13.

¹⁴ MATES, Pavel a kol. *Základy správního práva trestního*. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 23.

¹⁵ HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo: obecná část*. 8. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 415.

nazývá správní delikt. Jak píše Hendrych ve své knize: „Správní delikt jako takový není nijak legálně definován. Nauka správního práva ho používá jako souborný pojem, zahrnující jednotlivé druhy správních deliktů, které se vyskytují v platné právní úpravě. V literatuře se správním deliktem označuje zpravidla protiprávní jednání, jehož znaky jsou stanoveny zákonem, za které ukládá správní orgán trest stanovený normou správního práva.¹⁶“. Mezi jednotlivé druhy správních deliktů pak řadíme právě přestupky, správní disciplinární delikty, správní pořádkové delikty, a jiné správní delikty.¹⁷

¹⁶ HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo: obecná část*. 8. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 422-423.

¹⁷ HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo: obecná část*. 8. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 429.

2. Přestupek

2.1. Pojem přestupku

Přestupek na rozdíl od správních deliktů dostal svou legislativní podobu. Protože jedním z klíčových pramenů správního trestání je již výše zmíněný přestupkový zákon, najdeme i definici přestupku právě zde, kdy se v § 2 odst. 1 uvádí, že: „přestupkem je zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin.“. Z uvedené definice je patrné, že zákonodárce zvolil pro vymezení přestupku kombinaci pozitivního a negativního vymezení, doplněné znaky formálními a znakem materiálními.¹⁸

Pozitivně vymezuje zákonodárce přestupek jako zaviněné jednání, jež je výslovně označeno za přestupek v zákoně a negativně pak tím, že nesmí splňovat kritéria pro trestný čin ani jiný správní delikt. I v této oblasti se velkou měrou uplatňuje materiální stránka deliktního jednání a v závislosti na její míře též spoluurčuje, zda půjde nebo nepůjde o trestný čin.

2.2. Formální znaky přestupku

Co se týče znaků přestupku, rozlišujeme znaky dvojího druhu. Jde zejména o znaky formální a znak materiální, přičemž platí, že ke vzniku odpovědnosti za přestupek musí být naplněny všechny tyto znaky.

Pokud jde o znaky formální, zákonný podklad pro jejich nezbytnost by se jistě dal dovodit z jazykového vyjádření § 2 odst. 3 přest. zák., když uvádí, že je přestupkem protiprávní jednání, které ohrožuje nebo porušuje zájem společnosti. I přesto, že ze zákonné definice explicitně vyplývají pouze tři formální znaky, a to sice protiprávnost, jednání, a následek (porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti), je formálních znaků přestupku mnohem více. Tak jako v trestním právu, můžeme i zde protiprávní jednání označit jako jakýsi souhrn formálních znaků, které se vnitřně člení na znaky obecné a typové.

Obecnými znaky jsou protiprávnost jako rozpor s celým právním řádem, neboť nemůže existovat situace, kdy vznikla deliktní odpovědnost za jednání, které je dovolené (viz také okolnosti vylučující protiprávnost). Dále pak věk, jako předpoklad určité dosažené sociální a mravní zralosti, přičemž pro vznik odpovědnosti za přestupek přestupkový zákon vyžaduje

¹⁸ HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo: obecná část*. 8. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 429.

dosažení 15ho roku věku¹⁹. A v poslední řadě přičetnost, která reprezentuje potřebu, aby pachatel přestupku v době jeho spáchání mohl protiprávnost rozpoznat a své jednání ovládnout.²⁰ Pro obecné znaky je přitom typické, že musí být splněny vždy pro každý druh přestupku, aby mohla vzniknout odpovědnost za něj, a žádným způsobem od sebe dané přestupky neodlišují a platí pro všechny stejně.

Vedle těchto obecných znaků ještě existují znaky typové, které jsou na rozdíl od těch obecných zásadní z hlediska diferenciací jednotlivých protiprávních jednání mezi sebou. Jejich obsahem je totiž jakýsi zobecněný skutkový popis toho konkrétního protiprávního jednání a tím samozřejmě umožňují jednotlivá protiprávní jednání rozřídít a hledat konkrétní přestupek, který se shoduje se skutečným protiprávním jednáním a daný skutek pod něj subsumovat. Těmito znaky jsou podobně jako v trestním právu objekt, objektivní stránka, subjekt, subjektivní stránka a dohromady tak tvoří tzv. skutkovou podstatu přestupku.

Objektem se kupř. dle Hendrycha přitom rozumí: „(...) určité zájmy společnosti, které jsou chráněny zákonem a proti kterým je protiprávní jednání namířeno“²¹, nebo dle Jelínka: „(...) určité společenské vztahy, zájmy, hodnoty, někdy souhrnně označované jako právní statek, které jsou chráněny (...) zákonem“²². Pro úplné srovnání ještě Sládeček: „Za Objekt přestupku se obvykle považují určité relevantní zájmy či společenské vztahy, fakticky tedy oblast, na jejichž ochraně má stát zájem, (...) zpravidla se za něj přitom považuje ne zcela přesně, zájem na řádném výkonu veřejné správy.“²³ Objekt je přitom velice důležitým znakem přestupku a má úzkou souvislost právě s materiální stránkou každého přestupku, což bude podrobněji rozebráno níže. Objekt je právě ten prvek, jehož existence umožní způsobit následek, totiž porušit nebo ohrozit zájem společnosti. Objekt není v drtivé většině explicitně uváděn ve skutkových podstatách přestupků a je třeba jej dovodit výkladem.²⁴ V souvislosti s objektem se taky uvádí jeho třídění na objekt obecný, druhový a individuální. Objektem obecným se pak většinou rozumí právě řádný výkon veřejné správy, kdežto objekt druhový je již konkrétnější a vyjadřuje objekt určité skupiny přestupků a objekt individuální se pak vztahuje vždy k jednotlivé skutkové podstatě přestupku a slouží tak pro ochranu toho kterého právního statku.²⁵

Dalším z typových znaků je pak objektivní stránka, která sestává ze tří dílčích částí a to sice z jednání, příčinné souvislosti a následku, přičemž všechny tyto části musí být dány, aby byla

¹⁹ § 5 odst. 1 přest. zák.

²⁰ § 5 odst. 2 přest. zák.

²¹ HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo: obecná část*. 8. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 430.

²² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges 2009, s. 150.

²³ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer 2013, s. 208.

²⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges 2009, s. 150.

²⁵ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer 2013, s. 208.

naplněna objektivní stránka přestupku. Jednáním se přitom rozumí jak konání tak opomenutí a je možné jej obecně definovat jako projev vůle ve vnějším světě.²⁶ Následkem se pak rozumí právě porušení nebo ohrožení zájmu společnosti. Dle následku také třídíme jednotlivé delikty na poruchové a ohrožovací, což má význam především pro kvalifikaci protiprávního jednání a okamžiku dokonání přestupku.²⁷ Oba tyto znaky pak spojuje příčinná souvislost, označována také jako kauzální nexus, která zjednodušeně znamená to, že protiprávní jednání musí být příčinou relevantního následku.²⁸

Vedle výše zmíněného objektu a objektivní stránky je také formálním znakem subjekt. Subjektem nebo také pachatelem přestupku pak může být pouze osoba fyzická. Protože přestupkové právo je založeno na zásadě osobní odpovědnosti za přestupek, nemůže být dovozena odpovědnost za přestupek osobě právnické.²⁹ Je otázkou, zda zákonodárce *de lege ferenda* nebude uvažovat o změně této koncepce a neumožní stíhat za přestupky prostřednictvím zásady přičitatelnosti jiného i právnické osoby, jako se tomu stalo v nedávné době v oblasti práva trestního.

Posledním formálním znakem, který je na místě zmínit, je velmi důležitá subjektivní stránka. Subjektivní stránkou se obecně rozumí vztah pachatele k vlastnímu protiprávnímu jednání, jehož obligatorním znakem je zavinění.³⁰ Obecně rozlišujeme dvě formy zavinění a to sice zavinění úmyslné (v něm pak ještě kategorii úmyslu přímého a nepřímého) a nedbalostní (zde ještě nedbalost vědomou a nedbalost nevědomou). Pro přestupkové právo nicméně platí pravidlo, že pokud zákon nestanoví výslovně jinak, postačí pro naplnění subjektivního znaku přestupku, zavinění z nedbalosti, přičemž je nerozhodné, zda půjde o nedbalost vědomou či nevědomou.³¹

²⁶ HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo: obecná část*. 8. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 431.

²⁷ Tamtéž, str. 431 – 432.

²⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges 2009, s. 173.

²⁹ HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo: obecná část*. 8. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 432.

³⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges 2009, s. 207.

³¹ HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo: obecná část*. 8. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 433 - 434.

2.3. Druhy a význam právního pojetí deliktního jednání

Protože se tato práce zabývá především materiální stránkou přestupku, bylo by na místě předtím, než se začneme zabývat její vlastní existencí a obsahem, učinit exkurz do právního pojetí přestupku. Samotné pojetí přestupku je totiž právě ta okolnost, která nám ohraničuje celý přístup k materiální stránce přestupku jako takového a pro správnou interpretaci skutkových podstat přestupků je nutno mít v těchto zákonných mantinelech jasno.

I když v odborné literatuře nenajdeme definici pojetí deliktního jednání, můžeme se přesto o určitou definici pokusit. Pojetí neboli koncepce deliktního jednání by se dalo označit jako určité zákonné vymezení podmínek vzniku deliktní odpovědnosti.³² V dnešní době se v oblasti trestání setkáváme s dvěma koncepcemi, které jsou podrobněji rozebrány níže. Tento rozbor dvou základních typů pojetí deliktních jednání je rozbohem právně teoretickým, který se uplatní pro oblast celé soustavy veřejnoprávních deliktů.³³ Cílem této podkapitoly je demonstrovat jednotlivá pojetí, které při úpravě veřejnoprávního trestání zákonodárce používá a které se zásadním způsobem odráží v podmínkách vzniku trestní odpovědnosti *sensu lato*.³⁴

U normativního vyjádření deliktního jednání (ať už se jedná o trestný čin, přestupek, či jiný druh protiprávního jednání v oblasti veřejného práva) rozlišujeme pojetí formální a pojetí materiální (někdy též označované jako pojetí formálně-materiální či materiálně–formální³⁵). Pro účely této práce budu pro větší přehlednost používat označení „materiální pojetí“.

Nejzásadnější rozdíl mezi jednotlivými koncepcemi přitom spočívá v rozsahu okolností, které jsou aplikující orgány (ať už jde o orgány správní, nebo orgány činné v trestním řízení) povinny zjišťovat, aby byly schopny vyslovit závěr o tom, zda posuzovaný skutek naplňuje nebo nenaplňuje materiální stránku daného veřejnoprávního deliktu. Takový závěr je pak *conditio sine qua non*³⁶ pro konstatování zda vznikla nebo nevznikla deliktní odpovědnost. Takový význam opět nikde v literatuře výslovně uveden není, vyplývá však dle mého názoru z povahy věci a také nepřímou z myšlenky Vladimíra Kratochvíla. Ten v jedné ze svých publikací uvádí, že pokud by pro určení míry společenské škodlivosti při formálním pojetí byla významná hlediska § 39 odst. 2

³² Deliktní odpovědností se zde rozumí odpovědnost za trestný čin a správní delikt.

³³ Veřejnoprávními delikty jsou v této souvislosti myšleny trestné činy, přestupky, jiné správní delikty jakož i další delikty vyskytující se v oblasti správního trestání.

³⁴ Trestní odpovědností *sensu lato* se zde rozumí odpovědnost za soudní i správní delikty.

³⁵ NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné: I. obecná část*. 3. vydání. Praha: Codex, 1997, s. 51.

³⁶ Podmínka nutná.

TZ³⁷, jak to uvádí důvodová zpráva k TZ (což jsou v podstatě tatáž hlediska, která se uplatňovala za stávající právní úpravy u pojetí materiálního), znamenalo by to dle jeho slov: „(...) možnost pružné a poměrně široké úvahy při interpretaci zákona a právní kvalifikaci činu o tom, nakolik je daný případ společensky škodlivý a trestný. Mohlo by se tak dít nezávisle na znacích odpovídající skutkové podstaty, což by byl nežádoucí stav.“³⁸.

Vzhledem k tomu, že nedávná rekonstrukce trestního práva, která byla provedena zákonem č. 40/2009 Sb., trestním zákoníkem, ve znění pozdějších předpisů, upustila od materiálního pojetí trestného činu a přistoupila k pojetí formálnímu, jde o velice aktuální otázku.³⁹ Díky tomu se také můžeme v řadě odborných článků a publikací setkat s množstvím názorů a tezí, které napomáhají docenit význam tohoto prvku trestání a uvědomit si tak, že vlastní pojetí toho jaké prvky bude mít daný delikt a jaké postavení v něm bude mít jeho materiální stránka je naprostým základem oblasti trestání.

Jak bylo řečeno, oblast trestního práva prošla změnou z materiálního na formální pojetí. Proto jsou také v této práci často citováni autoři zabývající se trestním právem a judikatura, která přibližuje materiální pojetí trestného činu, které zde mělo své místo bezmála půl století. Pro přestupek je totiž de lege lata příznačné jeho materiální pojetí a jelikož samotné pojetí je základ celého „přestupkového trestání“, bude velice užitečné vyjít z poznatků vědy a judikatury trestního práva, jelikož jsou si obě odvětví velice blízká a účelem podobná.

2.3.1. Formální pojetí deliktu

Ačkoliv je pro přestupek typické pojetí materiální a mohlo by se tak zdát zcela nadbytečným blíže se zde zabývat pojetím formálním, přesto je to pro komplexnost pohledu na věc nezbytné. Pro podporu této myšlenky svědčí především dva důvody. Jedním z nich je evidentní zmatení a nejistota laické i odborné veřejnosti ohledně významu a dopadů formálního pojetí trestání do oblasti trestní odpovědnosti. A druhým důvodem je pak to, že se v minulosti již několikrát objevily tendence přejít po vzoru nového trestního zákoníku z pojetí materiálního k pojetí formálnímu. Proč se takové tendence vyskytují a nakolik by to bylo přínosné pro právní praxi, bude patrné níže.

³⁷ § 39 odst. 2 TZ: „Povaha a závažnost trestného činu jsou určovány zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou, záměrem nebo cílem.“

³⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 32 – 33.

³⁹ NEZKUSIL, Jiří. K otázce formálního pojetí trestného činu v chystané rekonstrukci. *Právník*, 2008, roč. 147, č. 2, s. 160.

Formální pojetí by se dalo s jistým zjednodušením definovat jako zákonné vyjádření podmínek trestní odpovědnosti pomocí formálních znaků deliktu. Samotným znakem pak a contrario⁴⁰ není znak materiální, jelikož není součástí definice deliktního jednání.⁴¹ Tím se také obě koncepce od sebe zásadním způsobem liší. Jinými slovy, trestní odpovědnost tak vzniká v zásadě již naplněním formálních znaků daného deliktu, tj. znaků obecných a znaků typových obsažených ve skutkové podstatě daného deliktu.⁴² Uvedené slovní spojení „v zásadě“ zde není bez důvodu. Není totiž pravda, že každé naplnění formálních znaků by znamenalo vznik trestní odpovědnosti. K takovému vzniku musí přistoupit ještě materiální stránka, aniž by však byla samostatným znakem. Praktický dopad tohoto rozdílu je tedy v okruhu okolností, které je aplikující orgán povinen zkoumat, aby dostal i materiálnímu hledisku daného deliktu. U formálního pojetí zkoumáme materiální stránku jen v rozsahu znaků skutkové podstaty deliktu⁴³, kdežto pro materiální pojetí je typické, že okruh zkoumaných okolností je zde mnohem širší, jelikož materiální znak je rovnocenným znakem se znaky formálními a je tak nutno zohlednit mnohem více okolností případu. Tyto okolnosti přitom stojí mimo skutkovou postatu daného deliktu.⁴⁴ Tato myšlenka bude více rozvinuta v podkapitole o materiálním pojetí.

Nelze říci, že by se materiální znak z pojetí deliktního jednání vytratil.⁴⁵ Materiální stránka, totiž určitá míra společenské škodlivosti je zde rovněž existující, ale její úloha je zcela jiná. Funguje totiž „pouze“ jako interpretační pravidlo při výkladu jednotlivých skutkových podstat a pomáhá tak při vlastní aplikaci právní normy.⁴⁶ Vedle toho je také omezením zákonodárce v jeho úvaze, která jednání si „zaslouží“ kriminalizaci.⁴⁷ Protože se formální pojetí v současné době vyskytuje u deliktní odpovědnosti za trestné činy, budou následující poznatky diskutovány právě v souvislosti s trestním právem sensu stricto. Jen pro doplnění je třeba říct, že materiální stránka deliktu se zde projevuje prostřednictvím zásady subsidiarity trestní represe, nikoliv jako samostatný znak.⁴⁸ Zásada subsidiarity trestní represe bude přiblížena níže.

Projevuje se tak při výkladu jednotlivých formálních znaků skutkové podstaty deliktu, kde společenskou škodlivostí jaksi vyplňujeme nádobky formálních znaků deliktu. Je třeba mít totiž

⁴⁰ Důkaz z opaku.

⁴¹ FENYK, Jaroslav. *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. Praha: Linde Praha, 2010, s. 32.

⁴² JIŘÍČEK, Pavel. Aplikace zásady subsidiarity trestní represe při řešení bagatelních deliktů ve světle stanoviska NS ČR sp.zn.: Tpjn 301/2012. *Trestní právo*, 2013, ročník 17, č. 9 – 10, s. 17.

⁴³ NEZKUSIL, Jiří. K problematice základních zásad v platném trestním zákoníku. *Trestní právo*, 2013, ročník 17, č. 7 – 8, s. 14.

⁴⁴ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. 2.* vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 59.

⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I: § 1 až 139: komentář*. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 87 - 88.

⁴⁶ JIŘÍČEK, Pavel. Aplikace zásady subsidiarity trestní represe při řešení bagatelních deliktů ve světle stanoviska NS ČR sp.zn.: Tpjn 301/2012. *Trestní právo*, 2013, ročník 17, č. 9 – 10, s. 17.

⁴⁷ NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné: I. obecná část. 3.* vydání. Praha: Codex, 1997, s. 38.

⁴⁸ Což vyplývá ze samotné dikce § 12 TZ.

na paměti, že každá skutková podstata deliktu byla zákonodárcem kriminalizována, protože se ve společnosti objevil jistý skutek, jehož znaky vykazují určitou míru společenské škodlivosti, a proto byla potřeba ho kriminalizovat.⁴⁹ Jinými slovy zákonodárce při tvorbě skutkové podstaty deliktu vycházel z předpokladu a skutečnosti, že tvoří tuto skutkovou podstatu, protože znaky určitého skutku jsou určitou měrou společensky škodlivé. A úkolem aplikujícího orgánu je pak najít tu míru společenské škodlivosti, kterou vykazoval onen skutek, jež byl jakousi „předlohou“ zákonodárce při tvorbě skutkové podstaty. Aneb slovy Vladimíra Kratochvíla: „(...) zákonodárce uzná jako typy trestných činů (a do zákoníku „dá“) jen takové, které s ohledem na jejich typovou materiální stránku vyžadují nezbytně reakci pomocí trestního práva, protože instrumenty jiných právních odvětví by nestačily. (...) orgán činný v trestním řízení pak uzná konkrétní trestný čin (a na jeho základě konkrétní trestní odpovědnost) jen v takových případech, které s ohledem na jejich konkrétní materiální stránku vyžadují nezbytně reakci trestního práva, protože jiné instrumenty by nestačily.“⁵⁰ Proto taky musíme přesně vyložit danou skutkovou podstatu a najít tu míru, kterou zákonodárce spatřoval jako společensky škodlivou a nikoliv bagatelní. Jen k doplnění této myšlenky je na místě říct, že při tvorbě skutkové podstaty zákonodárce vždy vychází z reálných skutků, které pak pomocí techniky abstrakce a generalizace převede do skutkových podstat.⁵¹

Problémem s nímž se při tomto pojetí často aplikační praxe setkává, je otázka – jak poznat míru společenské škodlivosti, kterou měl zákonodárce na mysli postihovat? Odpověď existuje dvojí. U některých deliktů nám zákonodárce dává přímou odpověď prostřednictvím skutkových podstat, kdy podá jasnou informaci o tom, jakou kvalitou musí být konkrétní znak naplněn, aby byl náležitě společensky škodlivý.⁵² Problém ovšem nastává v druhém případě, kdy zákonodárce neurčil přesnou míru společenské škodlivosti a to, zda je delikt bagatelní či nikoliv budeme muset vyřešit právě interpretací dané normy pomocí materiálního znaku.⁵³

Jak je vidno, je to právě zákonodárce, který rozhoduje o tom, které jednání je natolik společensky škodlivé, aby ho kriminalizoval. Je ale zákonodárce také něčím omezen při tomto výběru? Samozřejmě je a to hned v několika rovinách. Vedle funkcí trestání jako je například preventivní funkce, je to právě i materiální znak. Ona míra společenské škodlivosti, která by měla

⁴⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges 2009, s. 142.

⁵⁰ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 45.

⁵¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges 2009, s. 144.

⁵² např. ohledně výše škody, kdy v § 205 odst. 1 písm. a) TZ stanoví, že za dostatečně společensky škodlivou považuje škodu nikoliv nepatrnou.

⁵³ jako příklad uvedme trestný čin poškození cizí věci § 228 TZ, kde se v odstavci druhém postihuje tzv. sprejství a kde není nijak stanoveno, zda za společensky škodlivé se považuje již nedovolené počmárání papíru spolužáka, či je nutno způsobit takovým jednáním škodu a případně jakého rozsahu.

být zákonodárcem již brána v úvahu a postihována je v dnešní době v oblasti trestního práva vyjádřena zásadou subsidiarity trestní represe vyslovenou v § 12 odst. 2 TZ. Tato zásada přitom stanoví, že „trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu“. Z důvodu tohoto ustanovení, které slouží jako omezení pro zákonodárce je vidno, že je zákonodárce povinen při výběru těchto jednání zvažovat, zda je uplatnění trestní odpovědnosti dle trestního zákona na místě. Na místě je to pak až v okamžiku, kdy je ten skutek natolik společensky škodlivý, že by uplatnění jiných prostředků práva bylo neefektivní, neúčelné a neúčinné. Jde v tomto případě o projev ústavní zásady ultima ratio, která je výrazně akcentována v judikatuře obecných soudů a soudu ústavního.⁵⁴ O otázce zda a nakolik se princip ultima ratio uplatní i pro oblast přestupků bude pojednáno níže.

Dlužno dodat že zmíněná zásada subsidiarity trestní represe neplní jen „normotvornou“ funkci. Je také onou materiální stránkou, který jsou aplikující orgány povinny použít při interpretaci skutkových podstat trestných činů. Je tedy nutno každý formální znak vyložit s ohledem na to, že jde o jednání natolik společensky škodlivé, že by nepostačilo uplatnění odpovědnosti dle jiného právního předpisu.⁵⁵ Takový poznatek, který jak bylo uvedeno výše je *conditio sine qua non* pro dovození trestní odpovědnosti, by se měl jistě náležitě odrazit také v odůvodnění rozhodnutí, kterým se vyslovuje odpovědnost za trestný čin.⁵⁶

K demonstraci uvedeného názoru, že vymezení a pochopení použití formálního pojetí a zásady subsidiarity trestní represe činí v praxi nemalé problémy, předestírám názor Nejvyššího státního zástupce Pavla Zemana, který ve svém stanovisku č. 5/2011 ze dne 21. 12.2011 správně uvádí, že: „Toto nové pojetí (rozuměj formální, pozn. autora) oproti dříve platnému trestnímu zákonu, nezahrnuje materiální znak, který by byl rovnocenný znaku formálnímu, nicméně vyjadřuje materiální protiprávnost jako nezbytnou podmínku pro sankcionování takového jednání normami práva trestního (v užším smyslu).“⁵⁷ Nicméně následně dodává, že: „(...) není opory v zákoně pro to, aby byla apriorně a pravidelně hodnocena (rozuměj materiální škodlivost, pozn. autora) jako obligatorní omezující podmínka trestnosti každého činu. (...) § 12 odst. 2 TZ

⁵⁴ FENYK, Jaroslav. *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. Praha: Linde Praha, 2010, s. 31.

⁵⁵ FENYK, Jaroslav. *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. Praha: Linde Praha, 2010, s. 30.

⁵⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges 2009, s. 117.

⁵⁷ Stanovisko NSZ poř. č. 5/2011 ze dne 21.12.2011, s. 3., citováno dne 1.11.2013, dostupné na: <http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Stanoviska_hmot/2011/5_2011.pdf>.

se týká případů zcela výjimečných, v podstatě hraničních.⁵⁸ A pokračuje, že: „§ 12 odst. 2 není definičním pojmem trestného činu ale ani v pravém slova smyslu výkladovým pravidlem, nelze jej tedy používat k výkladu každého trestného činu.“⁵⁹ Souhlasím s Pavlem Zemanem v tom, že ačkoliv již není materiální stránka znakem definice deliktního jednání, zůstává jako nezbytná podmínka pro vyvození deliktní odpovědnosti. Ale nelze dle mého názoru tvrdit, že by nebylo třeba zkoumat každý případ zvlášť, neboť by to odporovalo vlastnímu procesu aplikace právní normy na konkrétní skutek. Taková aplikace sestává přece ze subsumpce⁶⁰ daného případu pod konkrétní právní normu. A pokud, jak bylo uvedeno výše a jak Pavel Zeman nijak nepopírá, tvoří zákonodárce skutkovou podstatu jako reakci na určitý společensky škodlivý skutek, musí se tato míra společenské škodlivosti přece odrazit i při její aplikaci. Jiný přístup by byl dle mého názoru přílišným formalismem a byl by v rozporu s materiálním pojetím právního státu, který je opakovaně připomínán v judikatuře Ústavního soudu.⁶¹

Jen pro úplnost je k formálnímu pojetí potřeba zopakovat, že materiální znak není samostatným znakem deliktu a odpovědnost, v tomto případě soudně trestní, vzniká již naplněním znaků formálních⁶², které ovšem musí být naplněny jistou materiální kvalitou. Tato materiální kvalita je pak zabezpečována interpretačním pravidlem v podobě zásady subsidiarity trestní represe a zabraňuje tak tomu, aby se soudně trestaly delikty zcela bagatelní.⁶³ Zásada subsidiarity trestní represe je tak jakýmsi materiálním korektivem, které určitým způsobem zmírňuje dopady formálního pojetí.⁶⁴

2.3.2. Materiální pojetí deliktu

Jak bylo uvedeno výše, hlavním rozdílem mezi pojetím formálním a materiálním je v tom, že u pojetí materiálního je materiální kritérium přímo jedním ze znaků skutkové podstaty. Praktický dopad této skutečnosti je pak patrný zejména v okruhu okolností, které jsou aplikující orgány povinny v daném případě zkoumat, aby byly schopny dovodit splnění znaků deliktu a tím i případnou odpovědnost. Protože pro oblast přestupků *de lege lata* platí právě pojetí materiální,

⁵⁸ Stanovisko NSZ poř. č. 5/2011 ze dne 21.12.2001, s. 6., citováno dne 1.11.2013, dostupné na: <http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Stanoviska_hmot/2011/5_2011.pdf>.

⁵⁹ ZEMAN, Pavel. Stanovisko NSZ poř. č. 5/2011 ze dne 21.12.2001, s. 5, citováno dne 1.11.2013, dostupné na: <http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Stanoviska_hmot/2011/5_2011.pdf>.

⁶⁰ Podřazení.

⁶¹ Např. Nález Ústavního soudu ze dne 7. 3. 2012, sp.zn. I.ÚS 1826/11, body 18 – 19.

⁶² JIRÍČEK, Pavel. Aplikace zásady subsidiarity trestní represe při řešení bagatelních deliktů ve světle stanoviska NS ČR sp.zn.: Tpjn 301/2012. *Trestní právo*, 2013, ročník 17, č. 9 – 10, s. 16.

⁶³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I: § 1 až 139: komentář*. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 95.

⁶⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges 2009, s. 116.

kteře bylo do 1.1.2010⁶⁵ platné i pro oblast trestního práva a soudně trestných deliktů, bude v následujících řádcích rozebrána problematika materiálního pojetí pomocí judikatury a poznatků právní vědy nejen z oblasti práva správního, ale též z oblasti práva trestního. Důvodem takového postupu je především fakt, že soudní judikatura i právní teorie je v oblasti soudního trestání mnohem více rozvinuta, než je tomu u trestání správního, jelikož, jak uvádí např. Vladimír Vopálka: „Téměř nikdo se správním trestáním jako celkem nezabývá (...). Správní věda vytěsnila tuto oblast činnosti na okraj svého zájmu.“⁶⁶.

Přestože tato práce nese název „materiální stránka přestupku“, je na místě se více než materiální stránkou jako takovou, zabývat především pojetím přestupku, v němž se její materiální stránka jaksi „realizuje“. Materiální stránka obecně je sama o sobě totiž pouze jakýmsi prvkem, jenž nám vyplňuje deliktní pojetí, které s ní jistou měrou počítá. Je tedy velice důležité znát mantinely materiálního stránky, které určuje právě pojetí deliktu. Pokud se totiž v literatuře pojednává o materiální stránce deliktu, dochází ke směšování pojmu pojetí deliktního jednání a materiální stránky jako takové. To v praxi vede k nemalým potížím při pochopení této problematiky.⁶⁷ Definici materiálního pojetí můžeme najít např. v díle Oto Novotného a kolektivu: „Materiálním pojmem trestného činu se nejčastěji rozumí čin společensky škodlivý (...).“⁶⁸, nebo Adolf Dolenský: „Takové pojetí trestného činu, kde se vedle formálních znaků uvedených v zákoně požaduje, aby čin byl ve své konkrétní podobě nebezpečný pro společnost, se nazývá materiální pojetí.“⁶⁹.

Výchozí myšlenkou materiálního pojetí je, že jedním ze znaků deliktního jednání je znak materiální, jehož obsahem je materiální stránka. A jelikož je materiální znak zcela rovnocenným znakem ke znakům formálním, jak ostatně potvrzuje mnoho autorů i judikatura, musí být pro vznik deliktní odpovědnosti zastoupeny obě složky zároveň.⁷⁰ Jen připomínám, že složkami deliktního jednání přitom rozumíme složku formální, která je tvořena souhrnem formálních znaků (tedy znaky obecnými a typovými), a složku materiální. Složka materiální je pak tvořena určitou mírou společenské škodlivosti, která zde musí být zastoupena, aby bylo možné konkrétní deliktní jednání „ztotožnit“ s deliktním jednáním popsáním ve skutkové podstatě.

⁶⁵ Tento den je dnem nabytí účinnosti TZ, který přešel k pojetí formálnímu.

⁶⁶ VOPÁLKA, Vladimír. Kolokvium o správním trestání: Cíle správy a správní tresty. *Správní právo*, 2002, ročník 35, č.1, s. 25.

⁶⁷ Takový přístup lze najít např. v učebnici Doc. Matese *Základy správního práva trestního*, 5. vydání, nakladatelství C.H.Beck, 2010 na stranách 52 – 53, kde pojednává o „materiálním znaku“, ačkoliv z velké části hovoří o materiálním pojetí jako takovém.

⁶⁸ NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné: I. obecná část*. 3. vydání. Praha: Codex, 1997, s. 54.

⁶⁹ DOLENSKÝ, Adolf a kol. *Trestní zákon: stručný komentář*. Praha: EUROUNION, 1995, s. 13.

⁷⁰ JELÍNEK, Jiří, SOVÁK, Zdeněk. *Trestní zákon a trestní řád*. 11. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 1999, s. 8.

Skutečnost, že pro přestupky se uplatní materiální pojetí, svědčí názory autorů, kteří uvádějí že: „Přestupek je spáchán, pokud jsou naplněny všechny znaky jeho skutkové podstaty a materiální znak přestupku“⁷¹. Můžeme se však setkat i s jiným názorem, kdy Pavel Mates pohlíží na materiální stránku přestupku jinak: „Společenská škodlivost není znakem skutkové podstaty, ale musí prolínat jak souhrn znaků skutkové podstaty v celku, tak i jednotlivé znaky zvláště.“⁷². Tento názor je věcně nepochybně zcela správný, materiální pojetí stejně jako to formální, skutečně stojí na hodnocení společenské škodlivosti (materiální stránky) všech jejích znaků, nicméně nelze dle mého názoru říci, že by materiální znak nebyl výslovným znakem definice přestupku, jelikož byt' nepřímou formulací „porušen nebo ohrožen zájem společnosti“ zdůrazňuje, že je třeba ho jako znak opravdu prověřit. Skutečnost, že je toto vyjádření jaksi zkratkovité a nešťastné, bude zmíněno ještě níže, a jistě by bylo lepší de lege ferenda uvažovat o výslovném zakotvení materiálního znaku do definice přestupku tak jako to měl vyjádřen TZ z roku 1961, kdy zákonodárce definici trestného činu normoval slovy „Trestným činem je pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v zákoně.“⁷³. Tento pohled by se dal snad i potvrdit vlastním srovnáním definice přestupku v přest. zák., s definicí trestného činu v TZ, který stojí nechybně na pojetí formálním. Tato definice přitom zní „Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.“⁷⁴. Z výše uvedeného je proto dle mého názoru patrné, že formální pojetí žádným způsobem porušení či ohrožení zájmu společnosti výslovně neakcentuje, kdyžto definice přestupku tak činí. To samozřejmě nic nemění na faktu, že by pro právní jistotu občanů mohl být tento znak uveden ještě jednoznačněji, aniž by připomínal spíše splnění formálního znaku - následku.⁷⁵ Pro přestupky se tak uplatní koncepce materiálního pojetí a její pravidla bez dalšího.

Vzhledem k tomu, že při materiálním pojetí, z něhož vychází i platná právní úprava přestupků, musí být zastoupena materiální složka nezávisle na znacích formálních, je samozřejmě také nutné práci aplikujících orgánů takovému faktu přizpůsobit. Toto přizpůsobení by se pak mělo projevit v okolnostech, které jsou tyto orgány povinny aktivně zjišťovat pro to, aby mohly tvrdit, že byla naplněna i materiální složka daného činu a vznikla tak deliktní odpovědnost. A pokud se nám zvyšuje okruh rozhodných okolností při materiálním pojetí, musí se taková

⁷¹ JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. *Zákon o přestupcích a přestupkové řízení: komentář*. C.H.Beck, 2011, s. 5.

⁷² MATES, Pavel a kol. *Základy správního práva trestního*. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 53.

⁷³ § 3 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 274/2008 Sb., účinném ke dni 1.1.2009.

⁷⁴ § 13 odst. 1 TZ.

⁷⁵ Následkem se v rovině trestání totiž rozumí porušení nebo ohrožení zájmu, jež je normou chráněn. To je také důvod, proč mají aplikující orgány pocit, že „nemají možnost hodnotit v rámci odpovědnosti za přestupek jeho materiální stránku“. Tento názor i judikát bude rozebrán níže.

okolnost nutně projevit i ve vlastním postupu aplikujících orgánů, které musí rozhodné skutečnosti procesně „zajistit“. Jak výslovně uvádí Pavel Šámal k materiálnímu pojetí trestného činu při dnes již neúčinné úpravě trestného činu: „Při posuzování otázky, zda skutek je či není trestným činem, je třeba postupovat tak, že orgán činný v trestním řízení nejprve učiní potřebná zjištění o rozhodných skutkových okolnostech. Dále učiní závěr o tom, zda zjištěné skutkové okolnosti naplňují formální znaky trestného činu, a poté se vypořádá s tím, zda skutek vykazuje takový stupeň nebezpečnosti pro společnost, který je materiální podmínkou trestnosti.“⁷⁶. K nastíněnému postupu aplikujících orgánů bych jen doplnila, že postup ke zjištění zda skutek vykazuje požadovaný stupeň (míru) nebezpečnosti (škodlivosti) pro společnost by měl právě dle mého názoru sestávat z aktivního zjišťování okolností, které jsou rozhodné pro naplnění tohoto znaku. Je třeba mít na paměti, že okolností, které je potřeba zohlednit je mnohem více než u pojetí formálního, jelikož tyto skutkové okolnosti stojí i mimo znaky skutkové podstaty deliktu. Dokonce bych si v praxi dovedla představit situaci, kdy subjekt, jenž aplikující orgán podezřívá ze spáchání deliktu, bude výslovně vyžadovat zaprotokolování okolností, za nichž k naplnění formálních znaků došlo a nespoléhat se na znalost aplikujících orgánů a na to, že budou postupovat v souladu se zásadou oficiality, jak jim ukládá pro tyto případy správní či trestní řád.⁷⁷

Některé ze základních charakteristik materiálního pojetí již byly vymezeny, stejně tak důvody proč se pojetí přestupku považuje za pojetí materiální. Nastíněno bylo také, že jednou z vlastností materiálního pojetí je to, že vychází z poměrně široké znalosti okolností daného případu. O tom, které okolnosti případu to přesně jsou, bude pojednáno o něco níže. V tomto okamžiku se pokusím nastínit vlastní algoritmus dovození delikttní odpovědnosti při materiálním pojetí.

Jak pro formální, tak pro materiální pojetí deliktů platí zásada zákonnosti obsažená v čl. 39 Listiny. Z tohoto důvodu se při obou pojetí vychází z předpokladu, že je-li dána (splněna) formální stránka deliktu, je automaticky v běžně se vyskytujících případech naplněna i stránka materiální.⁷⁸ Zákodárce totiž tvořil skutkovou podstatu deliktu právě s ohledem na jeho společenskou škodlivost, které je obsažena druhově ve znacích skutkové podstaty. To ovšem nic nemění na faktu, že aplikující orgány jsou povinny v závislosti na určitém druhu deliktu zjišťovat i okolnosti, jež hovoří o konkrétní společenské škodlivosti případu, přičemž množství těchto okolností se odvíjí právě od druhu pojetí. Proto přistoupí-li takové okolnosti případu, které sniží konkrétní společenskou škodlivost činu pod míru společenské škodlivosti druhové (tj. takové,

⁷⁶ ŠÁMAL, Pavel, PÚRY František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon: komentář*. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2003, s. 11.

⁷⁷ § 2 odst. 4 TŘ; § 3 s.ř.

⁷⁸ ŠÁMAL, Pavel, PÚRY František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon: komentář*. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2003, s. 21.

kteřou předpokládá určitá skutková podstata deliktu v závislosti na tom jakou „předlohu skutku“ měl zákonodárce), nevznikne trestní odpovědnost, ač čin naplnil znaky formální a tím i druhovou společenskou škodlivost.⁷⁹

Shodně pro oblast přestupků uvádí např. Luboš Jemelka: „Můžeme konstatovat, že jednání, které je uvedeno ve skutkových podstatách přestupků, naplňuje v běžně se vyskytujících případech materiální znak přestupku. Jestliže však k jednání osoby přistoupí další okolnosti, které znemožní, aby toto jednání porušilo nebo ohrozilo zájem společnosti, k naplnění materiálního znaku přestupku nedojde.“⁸⁰. Jak také uvádí Pavel Mates: „NSS připomněl, že v běžně se vyskytujících případech jednání, jehož formální znaky jsou označeny zákonem za přestupek, naplňuje materiální znak přestupku, neboť porušuje či ohrožuje určitý zájem společnosti. Z toho však nelze bez dalšího dovodit, že by k naplnění materiálního znaku došlo vždy, je-li naplněna formální stránka.“⁸¹. I přes takto vyjádřený předpoklad materiální stránky však není pravdou, že by bylo možné materiální stránku presumovat, neboť naopak musí být její naplnění předmětem dokazování.

2.3.3 Srovnání dvojího pojetí deliktního jednání

Vlastní pojetí deliktního jednání, tedy toho jaké znaky bude potřeba naplnit pro vznik deliktní odpovědnosti, je s ohledem na výše uvedené záležitosti klíčovou, která má výrazné dopady do aplikační praxe. Proto také v souvislosti s tím, že v trestním zákoníku mělo dojít a došlo v rámci rekodifikace trestního práva k přechodu od pojetí materiálního k pojetí formálnímu, bylo oprávněně vnímáno jako zásadní krok a byla mu také věnována náležitá pozornost. I díky tomu lze využít mnoha poznatků erudovaných odborníků z oboru práva trestního a správního a při této příležitosti uvést jaké výhody a naopak nevýhody jsou u obou z nich spatřovány. Toto zamyšlení nám také může napomocť pro vytvoření vlastního názoru na to, zda by koncepce odpovědnosti za přestupek neměla de lege ferenda prodělat stejnou přeměnu jako odpovědnost za trestný čin a připojit se tak k pojetí formálnímu.

Jedním z hlavních „výhod“ formálního pojetí je to, že nutí zákonodárce přesně vymezit skutkové podstaty deliktů a lépe tak vyhovuje zásadě zákonnosti obsažené v článku 39 Listiny⁸². Díky tomu, že vznik deliktní odpovědnosti je závislý na naplnění formální stránky deliktu, je

⁷⁹ ŠÁMAL, Pavel, PÚRY František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon: komentář*. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2003, s. 21.

⁸⁰ JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. *Zákon o přestupcích a přestupkové řízení: komentář*. C.H.Beck, 2011, s. 5.

⁸¹ MATES, Pavel a kol. *Základy správního práva trestního*. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 53.

⁸² Čl. 39 Listiny: „Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.“

z povahy věci nezbytné aby zákonodárce přesně a určitě v souladu se zásadou nullum crimen sine lege⁸³ vymezil podmínky trestní odpovědnosti. Jistým protipólem je ale nebezpečí, že se ve snaze zpřesnit podmínky trestní odpovědnosti uchýlí ke kasuistickým právním normám, jako se to stalo například u některých skutkových podstat hlavy VIII. TZ, jež stanoví skutkové podstaty trestných činů proti životnímu prostředí.⁸⁴

Dalším uváděným bodem pro příklon k formálnímu pojetí deliktu je také to, že lépe odpovídá principu dělby moci.⁸⁵ Tím, že je v zákoně vymezen jako jeden ze samostatných znaků znak materiální, jehož obsahem je materiální stránka, musí aplikující orgány jaksi dotvářet podmínky deliktní odpovědnosti a sami určovat co ještě je a co už není společensky škodlivé tak aby mohla vzniknout odpovědnost. Tímto „dotvářením“ však zasahuje do působnosti zákonodárce, protože čl. 39 Listiny stanoví, že podmínky odpovědnosti určuje pouze a jen zákon. Jak uvádí Pavel Jiříček ve svém článku: „Formální pojetí má primárně za cíl eliminovat nadměrnou možnost uvážení orgánů činných v trestním řízení ohledně naplnění znaků trestného činu, v důsledku které je rozhodování o trestnosti konkrétního jednání přenášeno ze zákonodárce na orgány činné v trestním řízení a tím zvýšit jednotnost při výkladu a aplikaci zákona, což povede ke zlepšení právní jistoty adresátů (...) a k posílení rovnosti všech před zákonem.“⁸⁶

Na druhé straně často namítanou nevýhodou a obavou vyslovenou v souvislosti se zavedením formálního pojetí do trestního práva byla obava z přehlcenosti aplikujících orgánů, totiž orgánů činných v trestním řízení. Mnozí namítali, že nebudou již mít možnost hodnotit společenskou škodlivost konkrétního skutku a budou tak nuceni stíhat každý i bagatelní delikt.⁸⁷ Taková úvaha je ovšem zjednodušující a příliš kategorická. V souvislosti s tím co bylo uvedeno o formálním pojetí výše je zřejmé, že při správné aplikaci subsidiarity trestní represe při výkladu jednotlivých skutkových podstat toto nebezpečí prakticky nehrozí. Výslovné zakotvení této zásady do znění TZ bylo také reakcí na tuto obavu.⁸⁸

Naproti tomu v prospěch zachování materiálního pojetí pak hovoří to, že je zde patrná větší individualizace deliktní odpovědnosti. Tím, že materiální pojetí umožňuje a ukládá povinnost vedle znaků formálních zohlednit také celé portfolio okolností vedlejších, dalo by se tvrdit, že je

⁸³ „Žádný trestný čin bez zákona“.

⁸⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges 2009, s. 123.

⁸⁵ NEZKUSIL, Jiří. K otázce formálního pojetí trestného činu v chystané rekodifikaci. *Právník*, 2008, roč. 147, č. 2, s. 171.

⁸⁶ JIŘÍČEK, Pavel, Aplikace zásady subsidiarity trestní represe při řešení bagatelních deliktů ve světle stanoviska NS ČR sp.zn.: Tpjn 301/2012. *Trestní právo*, 2013, ročník 17, č. 9 – 10, s. 16.

⁸⁷ Nepřímo se tak vyjádřil např. Jiří Jelínek když ve své učebnici *Trestní právo hmotné* uvádí na str. 121, že výhodou materiálního pojetí bylo, že: „(...) umožňovalo neposuzovat jako trestná jednání, kde znaky trestného činu jsou dány nepatrnou měrou“, z čehož a contrario vyplývá, že dle jeho názoru formální pojetí takovou vlastnost nemá.

⁸⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I: § 1 až 139: komentář*. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 95.

takové pojetí lépe souladné s něčím, co lidé vnímají jako spravedlnost. Naproti tomu je zde samozřejmě protipól spočívající v tom, že je zde patrný zásah do dělby moci a také jistá vágnost formulací podmínek deliktní odpovědnosti, jelikož zákonodárce spoléhá na to, že aplikující orgán bude muset přesně vystihnout a posoudit zda a nakolik je čin společenský škodlivý. K tomu lze jen připomenout, že to není jakýkoliv důvod pro vágní formulace formálních znaků deliktu, jelikož při materiálním pojetí musí být zastoupeny jak znaky formální, tak znak materiální.

Jako doplnění vlastního srovnání obou pojetí lze uvést například názor Jiřího Nezkusila, který ve svém odborném článku uvádí: „(..) formální pojetí trestného činu a zavedení principu oportunity připouští též možné (kladné) důsledky, ale s menšími problémy a úskalími, než materiální pojetí trestného činu.“⁸⁹. Naproti tomu se lze setkat s druhým odborným názorem, který se kloní k zachování materiálního pojetí deliktní odpovědnosti, kdy jako jednoho z představitelů tohoto názorového proudu můžeme uvést Adolfa Dolenského, který se vyslovil tak, že: „(..) materiální pojetí není řešením, jež by bylo třeba nepochybně zavrhnout. Je možno uvážit jeho dokonalejší propracování. Pak bude dokonce v lepším souladu s postulátem zákonnosti než formální pojetí spojené se zásadou oportunity.“⁹⁰. Z obou demonstrovaných názorů právních odborníků je patrné, že názor na to, které pojetí by mělo být v české úpravě deliktní odpovědnosti používáno, není jednotný.

Jak již bylo naznačeno výše, jsou v historii patrné snahy o zavedení formálního pojetí i do oblasti správního trestání. Poslední takovou „snahou“ o zavedení formálního pojetí do správního trestání byl připravovaný zákon o správním trestání, který měl celkově rekonstruovat danou právní oblast a napravit tak odbornou veřejností vytykané nedostatky stávající právní úpravy. Tato rekonstrukce, ač velmi potřebná, se však nakonec neuskutečnila a změna nedošla dál, než ke schválení věcného záměru zákona usnesením vlády z roku 2002⁹¹. V souvislosti s chystanou změnou správního trestání se však roku 2001 konalo pod záštitou Právnické fakulty Univerzity Karlovy kolokvium o správním trestání, kterého se zúčastnili odborníci zabývající se správním trestáním. Nutno říci, že jedním z témat, kterým se věnovala pozornost, byla právě změna materiálního pojetí správních deliktů, jak to dokládá například příspěvek Jana Kuběny, který ve svém příspěvku uvádí, že: „(..) správní trestání přejde tímto zákonem k pojetí formálnímu a skutkové podstaty správních deliktů dojdou přesnému vymezení.“⁹².

⁸⁹ NEZKUSIL, Jiří. K otázce formálního pojetí trestného činu v chystané rekonstrukci. *Právník*, 2008, roč. 147, č. 2, s. 164.

⁹⁰ NEZKUSIL, Jiří. K otázce formálního pojetí trestného činu v chystané rekonstrukci. *Právník*, 2008, roč. 147, č. 2, s. 165 - 166.

⁹¹ Usnesení vlády č. 162 ze dne 20.02.2002.

⁹² KUBĚNKA, Jan. Kolokvium o správním trestání: K návrhu věcného záměru zákona o správním trestání. *Správní právo*, 2002, ročník 35, č. 1, s. 13 – 14.

Důvod proč se teorie přiklání k formálnímu pojetí, je samozřejmě úzce spjat s tvrzenými výhodami formálního pojetí, které jsou rozebrány výše. O tom, že je v současné době vnímáno formální pojetí jako ústavně komformnější než pojetí materiální svědčí i názor Jiřího Nezkusila, který se vyjádřil k přechodu z materiálního pojetí trestného činu na pojetí formální takto: „Problematika upuštění od materiálního pojetí trestného činu a zavedení pojetí formálního je těsně spjata s úvahami o nedostatcích trestněprávní úpravy a se snahami o její nezbytné zdokonalení.“⁹³.

Základem, na který je potřeba upozornit je to, že vlastní pojetí přestupku přímo souvisí s vyjádřením materiální stránky deliktu. Definice materiální stránky přestupku je obsažena přímo v definici přestupku a tvoří tak přímo její součást. To, že je materiální stránka přestupku uvedena přímo v samotné definici přestupku obsažené v již zmíněném § 2 odst. 1 přest. zák. je velice důležitým faktem, jelikož právě z toho zda materiální stránka je či není přímou součástí definice určitého deliktu, se pak dovozuje určitý druh pojetí deliktu. Toto pojetí pak zase ovlivňuje procesní postup orgánů, do jejichž kompetence náleží vlastní projednávání deliktního jednání. Vzhledem k výše uvedenému tak platí, že pro přestupek je typické jeho materiální pojetí.

⁹³ NEZKUSIL, Jiří. K otázce formálního pojetí trestného činu v chystané rekonstrukci. *Právník*, 2008, roč. 147, č. 2, s. 168.

3. Materiální stránka přestupku

Jak již bylo mnohokrát uvedeno, pojetí přestupku je pojetím materiálním, které se mimo jiné vyznačuje tím, že vedle znaků formálních musí být také zastoupen rovnocenný znak materiální, jehož obsahem je materiální stránka. Co však tento pojem přesně označuje, jaký význam materiální znak v oblasti trestání má a které skutkové okolnosti mají vliv na jeho míru? To je právě materie, která bude rozebrána v následující kapitole.

3.1. Definice materiální stránky

Pokud bychom měli nějakým způsobem definovat, co se skrývá pod pojmem materiální stránky, jež sehrává tak významnou roli při naplnění deliktní odpovědnosti, museli bychom se opřít o právní teorii, jelikož nikde v právních předpisech takovou definici nenajdeme, byť by jistě bylo ku prospěchu věci ji v zákoně s ohledem na čl. 39 Listiny mít.

Obecně platí, že právní teorie i judikatura spojuje materiální stránku s pojmem společenská škodlivost. Tak kupříkladu činí Pavel Mates, který pokud píše o materiální stránce, uvádí do závorky jako synonymum společenskou škodlivost.⁹⁴ Přičemž ke společenské škodlivosti jako takové se vyjadřuje takto: „Co se rozumí společenskou škodlivostí, zákon o přestupcích, ani jiný zákon nedefinuje. Obecně se jí rozumí to, co je v rozporu s účelem právního řádu.“⁹⁵ Podobně pak Pavel Šámal: „(...) pojem společenská škodlivost činu se vztahuje k spáchanému činu, který zasáhl zájmy chráněné zákonem, a v tomto smyslu je tedy „poškodil“.“⁹⁶ A nakonec František Novotný: „Společenskou škodlivostí se rozumí způsobnost činu poškodit (ohrozit či porušit) zájmy chráněné trestním zákonem a jinými právními předpisy.“⁹⁷

Jak je vidno z uvedených definic, je materiální stránka spojována s pojmem společenská škodlivost. Jistou zajímavostí je, že právní věda vyvozuje tuto materiální stránku právě z poruchy či ohrožení zájmu společnosti, což není nic jiného než slovní vyjádření následku jakožto jednoho z formálních znaků přestupku.⁹⁸ Onen „zájem společnosti“, o nějž se opírá definice společenské škodlivosti pak nalezneme v objektu, který není mnohdy ke škodě věci výslovně ve skutkových podstatách vyjádřen, který je ale přítomný vždy.⁹⁹ Otázka, zda byla v konkrétním případě přítomna i společenská škodlivost činu by se tak měla dle mého názoru řešit vždy s úzkou

⁹⁴ MATES, Pavel a kol. *Základy správního práva trestního*. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 52.

⁹⁵ MATES, Pavel a kol. *Základy správního práva trestního*. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 52.

⁹⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I: § 1 až 139: komentář*. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 94.

⁹⁷ NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní zákoník 2010*. Praha: EUROUNION Praha, 2010, s. 40.

⁹⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges 2009, s. 167.

⁹⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges 2009, s. 150.

návazností na objekt dotčené skutkové podstaty. Podobně se vyjadřuje ve své judikatuře i Nejvyšší správní soud když říká, že: „Vždy je třeba zkoumat, jaký zájem společnosti je porušeným ustanovením chráněn, zda byl posuzovaným jednáním porušen, popř. v jaké intenzitě se tak stalo.¹⁰⁰“. Taková blízká souvislost materiální stránky s objektem, stejně tak jako souvislost objektu s následkem v praxi vede k nemalým problémům při právní kvalifikaci a následné procesní obraně. Jeden takový problém si dovoluji v následujících odstavcích demonstrovat.

V praxi se totiž vyskytuje případ, který zdánlivě připomíná situaci, kdy není naplněna materiální stránka deliktu (v tomto případě přímo přestupku), i když ve skutečnosti absentuje následek jako jeden z formálních znaků. Osoby, kterým je kladen takový přestupek za vinu, se brání právě poukazem na to, že jejich jednání nevykazuje žádnou společenskou škodlivost. Ve skutečnosti je však dle mého názoru třeba argumentovat jinak. Je totiž nutno odlišit situaci kdy nedošlo k naplnění znaku formálních a kdy materiálních.

Poměrně často se totiž stává, že se správní orgány snaží dovést delikt ní odpovědnost za přestupek např. v situaci, kdy řidič motorového vozidla vjede v noci do oblasti, kde je dopravní značkou přechodně snížena nejvyšší povolená rychlost na 30 km/h a v níž řidič jede rychlostí 50 km/h, která zde byla povolena předtím. Zdálo by se, že pachatel naplnil všechny formální znaky deliktu a že tedy přijde na řadu zjišťování okolností, které by snížily společenskou škodlivost činu pod požadovanou míru. Je tomu ale skutečně tak? Domnívám se, že ne, protože je dle mého názoru třeba se primárně v tomto případě ptát po účelu toho, proč zde byla snížena nejvyšší povolená rychlost. Jsem toho názoru, že by aplikující orgány měly věnovat v první řadě náležitou pozornost tomu, jaký konkrétní objekt v sobě skutková podstata deliktu, jehož formální znaky jsou zdánlivě naplněny, skýtá. Pokud totiž toto snížení bylo nařízeno s ohledem na pohyb pracovníků na staveništi a předejití jejich zranění či újmy na životě (objektem je tedy zdraví osob podílejících se na stavbě), je třeba si uvědomit, že takový objekt zde v noci, kdy se zde pracovníci nevyskytují, zcela absentuje a nedošlo tak ani k naplnění formálních znaků deliktu, natož pak toho materiálního. Jiná situace by samozřejmě nastala, kdyby zde byla rychlost snížena kvůli tuhnutí stavebního materiálu, nebo podobných záležitostí, které jsou existující i v okamžiku spáchání deliktu.

Takový omyl totiž spočívá v tom, že si aplikující orgán (často orgán PČR) při právní kvalifikaci případu neuvědomí, že ačkoliv případ subsumuje pod skutkovou podstatu § 18 odst. 4 zákona o provozu¹⁰¹, jehož objektem je v obecné rovině nejspíše zájem na ochraně života, zdraví

¹⁰⁰ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31.05.2007, sp. zn. 8 As 17/2007.

¹⁰¹ § 18 odst. 4 zákona o provozu: „V obci smí jet řidič rychlostí nejvýše 50 km.h⁻¹, a jde-li o dálnici nebo silnici pro motorová vozidla, nejvýše 80 km.h⁻¹.“.

osob a majetku, je zde v tuto chvíli objekt jiný, speciální, který má přednost. Daná specialita, přednost objektu přitom vyplývá z vlastního vztahu obecné a místní úpravy provozu na pozemních komunikacích dle § 61 odst. 1 a odst. 2 zák. o provozu¹⁰² a přechodné úpravy provozu na pozemních komunikacích dle § 61 odst. 3 téhož zákona¹⁰³, mezi nimiž je právě vztah speciality, kdy přechodná úprava provozu na pozemních komunikacích může modifikovat tu obecnou a místní, pokud se objeví jisté přechodné okolnosti, za nichž by dosavadní úprava provozu nebyla dostačující¹⁰⁴. O tom, že objekt (účel) takové přechodné úpravy provozu je odlišný, než ten u úpravy obecné a místní pak svědčí i skutečnost, že žadatelé o zavedení přechodné úpravy provozu na určité místo musí v žádosti uvádět též účel takové úpravy¹⁰⁵. A vzhledem k tomu, že účastníkem řízení o povolení změny místní úpravy provozu je i PČR¹⁰⁶, domnívám se, že by pro tyto orgány nemuselo být těžké vést jistou „evidenci účelů úprav“, které by jim napomáhaly ve vlastní interpretaci skutkové podstaty přestupku a jejího objektu.

Vzhledem k výše uvedenému je tedy na místě si uvědomit, že pojem společenské škodlivosti je úzce spjat s objektem skutkové podstaty, což v praxi může vést k nemalým problémům při vlastní právní kvalifikaci. Před tím než se tedy začneme vůbec zabývat společenskou škodlivostí činu a naplněním materiální stránky deliktu, bylo by vhodné si uvědomit, že nemusí být dány ani znaky formální (konkrétně následek jako porušení či ohrožení zájmu společnosti). Pokud totiž nebudou naplněny znaky formální, není na místě zkoumat materiální stránku věci.

¹⁰² § 61 odst. 1 zák. o provozu: „Obecná úprava provozu na pozemních komunikacích je stanovena tímto zákonem.“; § 61 odst. 2 zák. o provozu: „Místní úprava provozu na pozemních komunikacích je úprava provozu na pozemních komunikacích provedená dopravními značkami, světelnými, případně i doprovodnými akustickými signály nebo dopravními zařízeními.“

¹⁰³ § 61 odst. 3 zák. o provozu: „Přechodná úprava provozu na pozemních komunikacích je úprava provozu na pozemních komunikacích provedená přenosnými dopravními značkami svíslými, přechodnými dopravními značkami vodorovnými, světelnými signály a dopravními zařízeními.“

¹⁰⁴ K tomu viz § 76 odst. 1 zák. o provozu: „Místní úprava provozu na pozemních komunikacích je nadřazená obecné úpravě provozu na pozemních komunikacích. Přechodná úprava provozu na pozemních komunikacích je nadřazena místní i obecné úpravě provozu na pozemních komunikacích.“

¹⁰⁵ viz vzor žádosti o stanovení místní a přechodné úpravy provozu na pozemních komunikacích dostupné na: <<http://www.moap.cz/cs/radnice/urad/odbor-stavebniho-radu-a-prestupku/oddeleni-stavebniho-uradu/zivotni-situace/stanoveni-mistni-a-prechodne-upravy-provozu-na-pozemnich-komunikacich>>.

¹⁰⁶ Viz § 27 odst. 3 s.ř.: „Účastníky jsou rovněž osoby, o kterých to stanoví zvláštní zákon. Nestanoví-li zvláštní zákon jinak, mají postavení účastníků podle odstavce 2, ledaže jim má rozhodnutí založit, změnit nebo zrušit právo anebo povinnost nebo prohlásit, že právo nebo povinnost mají anebo nemají; v tom případě mají postavení účastníků podle odstavce 1.“, ve spojení s § 77 odst. 1 písm. c) zákona o provozu: „Místní a přechodnou úpravu provozu na pozemních komunikacích a užití zařízení pro provozní informace stanoví na silnici II. a III. třídy¹) a na místní komunikaci¹) obecní úřad obce s rozšířenou působností po předchozím písemném vyjádření příslušného orgánu policie.“

3.2. Zákonné vymezení materiální stránky přestupku

Protože pro oblast správního trestání platí tytéž zásady jako pro oblast trestání soudního, musí být v souladu s článkem 39 Listiny znak materiální (jehož obsahem je materiální stránka), stejně jako znaky formální, výslovně vyjádřeny v zákoně. Přestupkový zákon tak činí přímo prostřednictvím definice přestupku, kde ji vyjadřuje ve slovech „porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti“.¹⁰⁷

Jak již bylo uvedeno výše, není zákonná formulace úplně vhodně zvolená. Při odůvodnění mého názoru bych si dovolila komparovat úpravu přestupkového zákona s úpravou trestního zákona č. 140/1961 Sb., který sice pozbyl k 1.1.2010 účinnost, ale který rovněž stál na materiálním pojetí deliktu a vyjadřoval tento materiální znak dle mého názoru jednoznačněji.

Předchozí trestní zákon totiž v § 3 odst. 1 definuje trestný čin tak, že: „Trestným činem je pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v tomto zákoně.“. Tím výslovně do zákonné definice zahrnul a od sebe oddělil jak znaky formální, tak znak materiální, aniž by ho jakkoliv spojoval s vyjádřením následku a vyjádřil jaksi dva znaky v jedné slovech. Díky tomu se vyhnul pochybám o tom, zda aplikující orgány mají v dovozování deliktů odpovědnost právo nebo dokonce povinnost zjišťovat naplnění materiálního znaku, jako se to v současnosti děje v oblasti správního trestání.

Nejvyšší správní soud se totiž setkává i s tvrzením správních orgánů, které v rámci vyjádření ke kasační stížnosti tvrdí, že nemají prostor pro to, aby v rámci definice přestupku posuzovaly jakoukoliv materiální stránku věci, a mají tak za to, že jsou – li naplněny formální znaky, vzniká odpovědnost za přestupek bez dalšího¹⁰⁸. S uvedeným názorem samozřejmě nelze souhlasit a domnívám se, že na vině je právě nevhodně zvolená formulace materiálního pojetí deliktu.

I přes jistou nedokonalost v zákonném vyjádření tak samozřejmě slovy NSS platí, že: „(..) právě v porušení nebo ohrožení zájmu společnosti je třeba spatřovat materiální stránku přestupku. Správní orgány jsou tedy povinny vždy zkoumat, zda určité jednání je přestupkem či nikoliv a tedy také, zda došlo k naplnění obou znaků přestupku, tj. znaku formálního i materiálního.“¹⁰⁹.

3.3. Význam materiální stránky

To, že účelem materiální stránky deliktu je zjednodušeně řečeno zjistit, zda jednání bylo v konkrétním případě skutečně pro chráněný zájem škodlivé, byť typová společenská škodlivost

¹⁰⁷ MATES, Pavel a kol. *Základy správního práva trestního*. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 52.

¹⁰⁸ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31.05.2011, sp. zn. 8 As 44/2010.

¹⁰⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19.04.2012, sp. zn. 7 As 137/2011.

již byla dána tím, že došlo k naplnění znaků formálních, není jejím jediným významem. Byť je to funkce zcela zásadní a nezastupitelná, která se výrazně projevuje i v praxi, spatřuji její význam ještě v dalších velmi důležitých oblastech.

První z těchto oblastí spočívá v tom, že díky materiální stránce dojde k naplnění principu ultima ratio, který je velmi často zdůrazňován pro oblast trestání Ústavním soudem¹¹⁰. Je sice pravdou, že tento princip, který trestní odpovědnost a na ni navazující represí vnímá až jako nejkrajnější řešení, je zmiňován v souvislosti s trestním právem a soudními delikty, nicméně jsem přesvědčena, že se tento princip uplatní i pro oblast správního trestání. Toho názoru jsem jednak proto, že se pro oblast soudního i správního trestání uplatní tytéž zásady (viz výše) a pak také proto, že se lze v literatuře setkat s názory, které zdůrazňují potřebu se správním trestáním „šetřit“. Tak například slovy Heleny Práškové: „Je třeba omezit správní trestání jen na případy, kdy je to odůvodněno závažností protiprávních činů a kdy nedostačují jiné, mimotrestní prostředky.“¹¹¹. Obdobně pojednává Jan Musil: „Dlouhodobým trendem trestní politiky, trestněprávní nauky i legislativy v posledních desetiletích je dekriminalizace, tedy spíše zužování dosahu trestního práva a prosazování principu ultima ratio ve smyslu nasazení trestního práva jako krajního prostředku sociální kontroly.“¹¹². Tím, že aplikující orgány nutí existence materiálního znaku při materiálním pojetí vedle znaků formálních hodnotit i jiné okolnosti případu než jsou ty obsažené ve skutkové podstatě, mělo by se to projevit v menším riziku trestání bagatelních deliktů a trestní represe by se tak měla uskutečnit, až když případ bude i konkrétní měrou společensky škodlivý, což je jistě v souladu s principem ultima ratio.

Problematika bagatelních deliktů je pak další z oblastí, kde materiální stránka sehrává významnou roli. Ačkoliv se problematika bagatelních deliktů zmiňuje především v souvislosti s trestnými činy, existuje bagatelní delikt i ve správním trestání. Při řešení otázky co je ještě přestupek a co už je právě onen bagatelní delikt je dobré vědět co si pod pojmem bagatelní delikt představit. Helena Prášková ho definuje jako: „sebepatrnější porušení právních povinností, pouhou neposlušnost.“¹¹³. Postihování takových deliktů by samozřejmě bylo v rozporu s principem ultima ratio a jako takové zcela nepřijatelné.

Je ovšem pravdou, že materiální stránka nepůsobí jen směrem „dolů“, kdy se při naplnění formálních znaků deliktu ptáme po okolnostech, které snižují společenskou škodlivost

¹¹⁰ Např. Usnesení Ústavního soudu ze dne 03.10.2013, sp. zn.: I.ÚS 1704/13, bod 28.

¹¹¹ PRÁŠKOVÁ, Helena. Kolokvium o správním trestání: K některým otázkám reformy správního trestání. *Správní právo*, 2002, ročník 35, č. 1, s. 8.

¹¹² MUSIL, Jan. Kolokvium o správním trestání: Hranice mezi trestným činem a správním deliktem, deliktní odpovědnost právnických osob. *Správní právo*, 2002, ročník 35, č. 1, s. 20.

¹¹³ PRÁŠKOVÁ, Helena. Kolokvium o správním trestání: K některým otázkám reformy správního trestání. *Správní právo*, 2002, ročník 35, č. 1, s. 7.

činu a které z něj „udělají“ delikt bagatelní. Tytéž okolnosti totiž mohou působit i směrem nahoru a posunout tak společenskou škodlivost na míru větší, než předpokládá skutková podstata přestupku. V tomto okamžiku už hovoříme o vzniku odpovědnosti za trestný čin. Materiální stránka a její míra je tedy právě tou okolností, která odlišuje správní delikty od soudních deliktů, pokud se jejich formální znaky shodují.¹¹⁴

Takový závěr ale neplatí jen pro vztah správních deliktů a trestných činů. Míra společenské škodlivosti totiž umožňuje učinit jakousi typologii a hierarchizaci protiprávních jednání, která se zařazují do určitých právních forem v závislosti na tom, jak moc jsou společensky škodlivá. Dle tohoto kritéria lze protiprávní jednání třídit na trestné činy, přestupky (resp. správní delikty), občanskoprávní delikty a jiné společensky nežádoucí činy se škodlivými následky, které nejsou vnímány jako protiprávní.¹¹⁵

Zdá se na místě jen připomenout, že hledisko společenské škodlivosti se také významnou měrou uplatňuje při volbě zákonodárce v tom, která jednání bude kriminalizovat, jak již bylo rozebráno výše. Vedle toho samozřejmě také zásadně ovlivňuje druh a výměru trestu poté, co se dovedí patřičná deliktní odpovědnost. V oblasti trestního práva můžeme zmínit ustanovení § 39 odst. 2 TZ¹¹⁶, který vyjmenovává demonstrativně okolnosti, k nimž je třeba při stanovení výše a druhu trestu přihlídnout, a která nejsou ničím jiným než kritérii společenské škodlivosti.

3.4. Míra materiální stránky přestupku

Míru materiální stránky bychom mohli kvalifikovat jako její kvantitativní vlastnost, která má s ohledem na svou zásadní funkci při materiálním pojetí přestupku nemalé dopady. Jak již bylo řečeno v předchozí podkapitole, je to právě materiální stránka, která od sebe odlišuje jednotlivé druhy protispoločenských jednání. A je to zase jen materiální stránka, pomocí níž kvalifikujeme určitý delikt jako bagatelní a tím dostojíme ústavnímu principu ultima ratio, ačkoliv formální znaky deliktu naplněny nepochybně byly. Tato slova určitě platí, ale pro větší míru přesnosti bychom měli ještě doplnit, že to není materiální stránka sama o sobě, ale právě její míra.

Vzhledem k tomu, že problematika odlišení trestného činu od přestupku je řešena v dnešní době interpretační zásadou subsidiarity trestní represe, která také zohledňuje právě onu

¹¹⁴ JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. *Zákon o přestupcích a přestupkové řízení: komentář*. C.H.Beck, 2011, s. 6.

¹¹⁵ NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné: I. obecná část*. 3. vydání. Praha: Codex, 1997, s. 58.

¹¹⁶ § 39 odst. 2 TZ: „Povaha a závažnost trestného činu jsou určovány zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou, záměrem nebo cílem.“

míru společenské škodlivosti (a to ve slovech „jen v případech natolik společensky škodlivých, v nichž nepostačuje odpovědnost podle jiného právního předpisu“¹¹⁷),¹¹⁸ budeme se zde zabývat zejména tím, jakou měrou musí být škodlivé protiprávní jednání, aby ho bylo možno i materiálně kvalifikovat jako přestupek. Takové obecné vymezení je obecně použitelné jako základní rozlišovací parametr mezi přestupkem a trestným činem ale i mezi přestupkem a protiprávním jednáním zcela bagatelním.

Takové obecné vymezení míry, která je vlastně typovou společenskou škodlivostí ve skutkové podstatě deliktu a s níž se musí „ztotožnit“ i konkrétní míra společenské škodlivosti případu, který pod skutkovou podstatu subsumujeme, dnes nikde v zákoně nenajdeme. A to ani v oblasti soudního trestání, ani v oblasti správního trestání. Tak tomu ovšem nebylo vždy. Za účinnosti předchozího TZ č. 140/1961 Sb., který vycházel stejně jako dnes přest. zák. z materiálního pojetí, takové obecné vymezení míry společenské škodlivosti měl. V § 3 odst. 2 předchozího TZ totiž stálo, že: „Čin, jehož stupeň nebezpečnosti pro společnost je nepatrný, není trestným činem, i když jinak vykazuje znaky trestného činu.“¹¹⁹. Z dikce tohoto ustanovení tedy jasně plynulo, že pokud je in concreto společenská škodlivost nepatrná, není to ta míra, kterou měl zákonodárce na mysli postihovat.¹²⁰ A contrario se pak vyvozovalo, že pro přestupek který je v hierarchii protiprávních deliktů jaksí „pod“ trestným činem, je právě typická tato „nepatrná“ společenská škodlivost. Že tedy přestupek je činem nepatrně společensky škodlivým.¹²¹ Jen doplním, že předchozí TZ používal místo pojmu společenské škodlivosti pojem „společenská nebezpečnost“. Protože však byl tento pojem v právních kruzích považován za příliš vágní a nevyhovující, přešel TZ k pojmu „společenská škodlivost“.¹²² Takové slovní vyjádření materiální stránky deliktu pak převzala i právní teorie pro oblast správního trestání.

Za současného stavu věci, kdy stávající TZ rezignoval na takové vymezení společenské škodlivosti s ohledem na zavedení formálního pojetí činů soudně trestných, nemůžeme použít již neexistující starý předpis a vyvodit z něj a contrario typovou míru společenské škodlivosti přestupku. Přesto jsem toho názoru, že judikatura u tohoto postupu zůstane¹²³. Tato míra by se i

¹¹⁷ §12 odst. 2 TZ.

¹¹⁸ JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. *Zákon o přestupcích a přestupkové řízení: komentář*. C.H.Beck, 2011, s. 6.

¹¹⁹ § 3 odst. 2 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 274/2008 Sb., účinném ke dni 1.1.2009.

¹²⁰ NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné: I. obecná část*. 3. vydání. Praha: Codex, 1997, s. 61.

¹²¹ JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. *Zákon o přestupcích a přestupkové řízení: komentář*. C.H.Beck, 2011, s. 6.

¹²² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I: § 1 až 139: komentář*. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 94.

¹²³ Viz např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27.09.2012, sp. zn. 1 As 118/2012, kde NSS uvádí: „Přestupkem je tedy takové zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti alespoň v míře nepatrné.“

tak mohla vyjádřit tím, že je to taková míra, která je typická pro nejlhčí, běžně se vyskytující případy.¹²⁴

3.5. Kritéria materiální stránky přestupku

V předchozí podkapitole bylo uvedeno, že přestupek pokud nemá být považován za bagatelní, musí vykazovat určitou míru společenské škodlivosti. Bylo ale také v souvislosti s charakteristikou materiálního pojetí uvedeno, že se zde uplatní pravidlo spočívající v tom, že pokud konkrétní čin naplnil formální znaky deliktu, je v zásadě dána i jeho společenská škodlivost v konkrétním případě dostatečnou měrou. Mohou ale v praxi nastat takové okolnosti případu, která společenskou škodlivost činu sníží (nebo i zvýší) pod míru potřebnou a z původně deliktního jednání, které naplnilo formální znaky deliktu, se stane jednání zcela bagatelní, společensky ne příliš škodlivé. Jaká tato hlediska jsou, dovozuje jak právní teorie, tak četná judikatura. Ovšem důvod proč jsou aplikující orgány oprávněny a dokonce povinny k těmto okolnostem přihlížet, musíme hledat v charakteru materiálního pojetí přestupku.

Než přejdeme k rozboru jednotlivých kritérií, je třeba říct, že nejsou v zákoně explicitně uvedena. Vzhledem k zásadě *nullum crimen sine lege* není tento stav dle mého názoru zcela uspokojivý, nicméně i tak judikatura a právní teorie dovodily hned několik kritérií, k nimž jsou aplikující orgány povinny přihlížet. Podobně jako se to stalo s obecným vyjádřením míry společenské škodlivosti, kterou jsme „našli“ za účinnosti předchozího TZ přímo v něm a z čehož pak pomocí analogie „čerpalo“ i správní právo trestní, stalo se tak i s těmito kritérii. Oprávněnost takového postupu lze snad argumentovat s ohledem na přípustnost analogie v oblasti trestání, pokud je uplatňována ve prospěch pachatele.¹²⁵ Předchozí TZ totiž v § 3 odst. 4 výslovně (byť demonstrativním výčtem) uvedl kritéria nutná k posouzení materiální stránky trestného činu, kterými byly: „význam chráněného zájmu, který byl činem dotčen; způsob provedení činu a jeho následky; okolnosti za kterých byl čin spáchán; osoba pachatele; míra jeho zavinění a pohnutka¹²⁶“. Tato kritéria pak s ohledem na stejné pojetí přestupků i trestných činů judikatura převzala i pro posuzování materiální stránky přestupku s argumentem, že pro obě oblasti trestání se uplatní stejné principy. I když předchozí TZ pozbyl účinnosti a stávající TZ již takové ustanovení nemá, stále můžeme v judikatuře pozorovat uplatňování těchto kritérií, aniž by měly výslovný zákonný podklad¹²⁷.

¹²⁴ ŠÁMAL, Pavel, PÚRY František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon: komentář*. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2003, s. 21.; v judikatuře např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19.04.2012, sp. zn.: 7 As 137/2011.

¹²⁵ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 40.

¹²⁶ § 3 odst. 4 zák. č. 140/1961 Sb., ve znění zákona č. 274/2008 Sb., účinném ke dni 1.1.2009.

¹²⁷ Např. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19.04.2012, sp. zn.: 7 As 137/2011.

Jak již bylo výše uvedeno, objevuje se určitý počet kritérií (okolností), které jsou druhově pojmenována a opakovaně zdůrazňována. Je ovšem otázka, co si v praxi lze pod jejich označením představit a jaká další „nepojmenovaná“ kritéria soudní judikatura připustila anebo naopak nepřipustila jako okolnost snižující společenskou škodlivost činu. Takový rozbor bude naznačen v následujících odstavcích.

Jako první z kritérií se uvádí „význam chráněného zájmu, který byl činem dotčen“. Zde je patrný význam konkrétního objektu pro společenskou škodlivost, jelikož oním zájmem se nemyslí nic jiného než objekt deliktu.¹²⁸ V souvislosti s objektem deliktu bylo již NSS judikováno, že při překročení nejvyšší povolené rychlosti nelze argumentovat tím, že pachatel neohrozil konkrétní jedince, jelikož se zde v době spáchání deliktu žádní nevyskytovali. Hodnotit je třeba samotný objekt skutkové podstaty, který je dle jeho názoru ochrana života, zdraví osob a majetku obecně.¹²⁹ Jak se ale zdá, ani NSS nemá v této otázce jasno. V roce 2008 totiž NSS potvrdil správnost úvahy krajského soudu, který při prověřování naplněné materiální stránky přestupku přihlédl k faktu, že k překročení rychlosti došlo za okolností, kde nemohl: „(..)nikoho svou jízdou ohrozit (...) a zájem společnosti chráněný skutkovou podstatou daného přestupku (objekt pozn. autora) na bezpečnosti a plynulosti silničního provozu nebyl v daném případě ohrožen“¹³⁰. Dle mého názoru je nezbytné vzhledem k účelu materiální stránky jako konkretizace společenské škodlivosti vyjít skutečně z co nejkonkrétnějších skutkových okolností. Proto bych se přiklonila k hledání takových podrobností, jako je počet osob nebo aut vyskytujících se v okolí vozovky, protože jen tak dle mého názoru můžeme vyhodnotit, zda byl objekt skutečně v dané chvíli ohrožen, nebo ne. Dle mého názoru nelze argumentovat slovy „sice tam nikdo nebyl, ale mohl být“ jak to s jistou nadsázkou v prvním názoru uvádí NSS. Taková argumentace vyjadřuje spíše naplnění formálního znaku, než znaku materiálního, který je zaměřen na konkrétní skutek tak jak se stal. I za předpokladu, že NSS bude trvat na své nedávné argumentaci, domnívám se, že by k počtu aut, chodců a podobně mělo být přihlédnuto alespoň v rámci „okolností za nichž byl čin spáchán“.

Co se týče kritéria, které se označuje jako „osoba pachatele“, si lze zřejmě pod tímto představit okolnost, že se takového jednání dopouští opakovaně, nebo dle judikatury i to, zda je v postavení právního nástupce osoby, která byla držitelem licence na provozování dálkové přepravy, ačkoliv si ji sama pro sebe již nevyřídila a dopustila se tak přestupku.¹³¹ Stejně tak se v praxi objevil případ, kdy „skutečnost, že obviněný je držitelem zbrojního průkazu k držení a

¹²⁸ NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní zákoník 2010*. Praha: EUROUNION Praha, 2010, s. 40.

¹²⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 06.06.2013, sp. zn. 1 As 24/2013.

¹³⁰ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14.12.2009, sp. zn. 5 As 104/2008.

¹³¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31.05.2007, sp. zn. 8 As 17/2007.

nošení kulové zbraně může výrazněji snižovat stupeň nebezpečnosti jeho jednání záležejícího v neoprávněném přechovávání jiné zbraně.¹³²

Jako „způsob provedení činu“, bychom pak brali v potaz skutkové okolnosti, které by naznačovaly, že daný čin byl slovy Františka Novotného: „spáchán zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem, zákeřně, se zvláštní lstí, nebo jiným podobným způsobem“¹³³. Dala by se sem snad zařadit i okolnost, že čin byl spáchán s nepatrnou měrou co do určitého kvanta znaků. Toto kvantum by pak spočívalo v počtu km/h, nebo sekund nebo jiné měřitelné hodnoty. V praxi se velice často řeší případy, kdy došlo k překročení rychlosti zcela nepatrnou měrou a dle mého názoru by to pod „způsob provedení činu“ podřaditelné bylo. Z rozhodování NSS lze například uvést případ, kdy Rada pro rozhlasové a televizní vysílání trestala jistou televizní společnost za to, že překročila zákonný časový limit pro vysílání reklamních spotů o 2 vteřiny. NSS v daném případě k této okolnosti samozřejmě přihlédl a nadto judikoval, že: „Tím spíše (je nutno se tím zabývat, pozn. autora), pokud došlo k překročení časového limitu téměř v nejkratším možném rozsahu a divák jej nepochybně při vysílání nemohl rozpoznat“¹³⁴. Zde je mimo jiné vidět opět příklon NSS k hledání zcela konkrétního objektu.

Jsou však v rozhodnutích patrné i okolnosti, které judikatura razantně odmítla jako relevantní. Takovou okolností je například množství škodlivé látky ve výrobcích, které prodejce nabízí na českém trhu. NSS v daném rozhodnutí potvrdil správnost úsudku Městského soudu v Praze, který uvedl, že: „Otázka množství této látky pak není důvodem pro vyslovení závěru o absenci materiální stránky (...), ale důvodem pro udělení sankce v dolní hranici sankčního rozpětí.“¹³⁵. Je tedy pravdou, že pokud určité kritérium není možné zohlednit jako okolnost relevantní pro míru materiální stránky deliktu, neznamená to, že by k ní nebylo možno přihlídnout při individualizaci sankce.

Z povahy věci vyplývá, že kritéria k nimž správní orgán je povinen přihlížet, aby byl schopen si učinit úsudek o naplnění nebo nenaplnění materiální stránky deliktu by se měl jistou měrou odrazit také v odůvodnění rozhodnutí, kterým se vyslovuje vina nebo nevina pachatele. Nejvyšší správní soud se k náležitostem a rozsahu takového odůvodnění přitom vyslovil takto: „Podle judikatury zdejšího soudu zpravidla není nutno, aby se správní orgány otázkou naplnění materiální stránky daného správního deliktu explicitně zabývaly i v odůvodnění svých rozhodnutí. V zásadě totiž platí, že v případě správních deliktů je jejich materiální stránka dána již samotným naplněním skutkové podstaty deliktu. Až ve chvíli, kdy se jedná o případ, v němž je sporné, zda

¹³² Rozsudek krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 16.06.1993, sp. zn. 3 To 303/1993.

¹³³ NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní zákoník 2010*. Praha: EUROUNION Praha, 2010, s. 40.

¹³⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31.05.2011, sp. zn. 8 As 44/2010.

¹³⁵ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 09.08.2012, sp. zn. 9 As 34/2012.

konkrétní společenská nebezpečnost dosahuje minimální hranice typové nebezpečnosti, je nezbytné, aby se správní orgán zabýval materiální stránkou správního deliktu i v odůvodnění svého rozhodnutí¹³⁶. Dle mého názoru je takové zjednodušení odůvodnění, kde by materiální stránka měla ustupovat stránce formální, nepřipustné. Domnívám se, že by bylo vhodné alespoň uvést v odůvodnění skutkové okolnosti, které správní orgán zjišťoval právě s ohledem na materiální stránku přestupku, jeho zhodnocení a zdůvodnění proč takové okolnosti nesnížily společenskou škodlivost činu. V případě, že by žádné takové okolnosti neexistovaly, stačilo by pouhé konstatování, že žádné okolnosti, které by snížily společenskou škodlivost, nebyly shledány. Tím by dal správní orgán jasně najevo, že si byl při své úvaze o odpovědnosti pachatele vědom jak složky formální, tak složky materiální. Nepřímo tento názor potvrzuje i NSS kdy uvádí jako špatné správní rozhodnutí takové, jehož odůvodnění: „(..) je zcela obecné, nepřihlíží ke konkrétním okolnostem projednávané věci a lze si představit užití identického odůvodnění i ve skutkově zcela odlišné věci.“¹³⁷.

Z výše uvedeného vyplývá, že okolnosti, které jsou relevantní pro dovození míry materiální stránky nelze paušalizovat, i když určitá druhová označení existují. Ze samotného pojetí přestupku, stejně tak jako z účelu materiálního znaku pak dovozují, že by okolností relevantních pro posouzení společenské škodlivosti přestupku měla být celá řada tak, aby se skutek co nejvíce individualizoval. V každém případě však platí, že je nutno tyto okolnosti zjišťovat, a následně pak v odůvodnění rozhodnutí reflektovat.

¹³⁶ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 09.08.2012, sp. zn. 9 As 34/2012.

¹³⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31.05.2011, sp. zn. 8 As 44/2010.

4. Materiální stránka dopravních přestupků

Správní právo se vyznačuje množstvím předpisů, které regulují chování jednotlivců v rozličných oblastech každodenního života. Tyto předpisy stanoví pro tento účel nepřehledné množství povinností, které jsou adresáti povinni dodržovat. A aby nebylo právo pouhou deklarací hodnot, souborem morálních pravidel, obsahují dané předpisy také řadu skutkových podstat, jejichž účelem není stanovit primární práva nebo povinnosti, ale jejichž účelem je reagovat na porušení určité povinnosti v oblasti správního práva. Řeč je samozřejmě o skutkových podstatách přestupků.

Přestože oblastí, v nichž můžeme najít skutkové podstaty přestupků, je celá řada, ráda bych se zastavila u přestupků v dopravě a přístupu NSS k hodnocení jejich materiální stránky. A to sice z toho důvodu, že přístup příslušníků PČR nebo strážníků obecní policie není úplně takový, jaký by měl být a chuť adresátů právních norem dodržovat povinnosti stanovené předpisy o provozu na pozemních komunikacích díky tomu není zrovna vzrůstající. V praxi se totiž lze setkat s přístupem, který spíše než přispívání k výchově občanů a prevenci připomíná přepjatý formalismus a zjednodušující přístup při subsumpci konkrétního skutku pod skutkovou podstatu přestupku. Vzhledem k četnosti kontrol dodržování těchto povinností, která je mnohonásobně vyšší než kontroly jiných povinností v oblasti správního práva se domnívám, že je právě v této oblasti potřeba zareagovat na takový zjednodušující a nezákonný přístup a shora uvedené tak aplikovat přímo do oblasti trestání přestupků v dopravě.

4.1. Materiální stránka přestupku u překročení nejvyšší povolené rychlosti

Jeden z druhů přestupků v dopravě, které jsou velice časté, jsou právě přestupky, u nichž deliktní jednání spočívá v překročení nejvyšší povolené rychlosti. Protiprávní jednání přitom spočívá v porušení jednoho z ustanovení § 18 zák. o provozu¹³⁸, který upravuje povinnosti řidičů

¹³⁸ § 18 zák. o provozu: „

1) Rychlost jízdy musí řidič přizpůsobit zejména svým schopnostem, vlastnostem vozidla a nákladu, předpokládanému stavebnímu a dopravně technickému stavu pozemní komunikace, její kategorii a třídě, povětrnostním podmínkám a jiným okolnostem, které je možno předvídat; smí jet jen takovou rychlostí, aby byl schopen zastavit vozidlo na vzdálenost, na kterou má rozhled.

2) Řidič nesmí

a) snížit náhle rychlost jízdy nebo náhle zastavit, pokud to nevyžaduje bezpečnost provozu na pozemních komunikacích,

b) omezovat plynulost provozu na pozemních komunikacích, zejména bezdůvodně pomalou jízdou a pomalým předjížděním.

3) Řidič motorového vozidla o maximální přípustné hmotnosti nepřevyšující 3 500 kg a autobusu smí jet mimo obec rychlostí nejvýše 90 km.h⁻¹; na dálnici a silnici pro motorová vozidla rychlostí nejvýše 130 km.h⁻¹. Řidič jiného motorového vozidla smí jet rychlostí nejvýše 80 km.h⁻¹.

co do rychlosti jízdy. Porušením této povinnosti se řidič dopustí přestupku dle § 125 c odst. 1 písm. f) bodu 2, 3, nebo 4 téhož zákona¹³⁹.

Jak již bylo pojednáno výše, aplikující orgány jsou povinny v okamžiku, kdy mají podezření, že se řidič dopustil porušení povinnosti jet na pozemních komunikacích předepsanou rychlostí, zjišťovat a ověřovat naplnění jak formální, tak i materiální stránky přestupku. Při hodnocení materiální stránky skutku je přitom třeba „vyjít“ z předpokladu, že jsou-li dány formální znaky v konkrétním případě, je naplněna i materiální stránka přestupku potřebnou měrou. Takový závěr však nelze paušalizovat a považovat ho za samozřejmý. Je třeba zkoumat velice podrobně všechny okolnosti daného případu a zjistit, zda se zde nevyskytují takové okolnosti, které by společenskou škodlivost případu snížily pod míru, která se běžně u toho druhu přestupku vyskytuje a zda tedy materiální znak neabsentuje. NSS samozřejmě řešil řadu případů, kdy měl stěžovatel za to, že jeho jednání nebylo společensky škodlivé dostatečnou měrou a povedlo se tak alespoň v hrubých rysech přiblížit jaká kritéria by měl aplikující orgán při překročení nejvyšší povolené rychlosti zhodnotit.

Za klíčový judikát v této oblasti platí rozsudek NSS ze dne 14.12.2009 vedený pod spisovou značkou 5 As 104/2008. V následné judikatuře NSS se totiž lze setkat s nespočty citacemi tohoto rozhodnutí, které má velice kvalitní odůvodnění a poskytuje ukázkový příklad situace, v níž má právě materiální stránka zapůsobit, aby nedošlo k porušení principu ultima ratio a trestání bagatelního případu. V dané věci se totiž krajský úřad domáhal zrušení rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem, který zrušil rozhodnutí krajského úřadu, jímž byl řidič vozidla uznán vinným z překročení nejvyšší povolené rychlosti v obci.

4) V obci smí jet řidič rychlostí nejvýše 50 km.h⁻¹, a jde-li o dálnici nebo silnici pro motorová vozidla, nejvýše 80 km.h⁻¹.

5) Řidič nesmí překročit nejvyšší povolenou rychlost vozidla,²⁾ a jde-li o jízdní soupravu, nejvyšší povolenou rychlost žádného z vozidel soupravy.

6) Místní úpravou provozu na pozemních komunikacích podle § 61 odst. 2 lze nejvyšší dovolenou rychlost podle odstavců 3 a 4 snížit.

7) Místní úpravou provozu na pozemních komunikacích podle § 61 odst. 2 lze nejvyšší dovolenou rychlost podle odstavce 4 zvýšit, maximálně však o 30 km.h⁻¹.

8) Při použití sněhových řetězů na vozidle smí jet řidič rychlostí nejvýše 50 km.h⁻¹.

9) Ustanovení odstavců 3, 4 a 8 neplatí pro řidiče zpravodajských služeb,¹⁵⁾ Generální inspekce bezpečnostních sborů⁴⁵⁾ a stanovených útvarů policie, Vojenské policie a celních orgánů, je-li to nezbytně nutné k plnění úkolů stanovených zvláštním právním předpisem,¹⁶⁾ je však povinen dbát potřebné opatrnosti, aby neohrozil bezpečnost silničního provozu na pozemních komunikacích. Útvary policie stanoví ministr vnitra. Útvary Vojenské policie stanoví ministr obrany. Útvary celních orgánů stanoví ministr financí.

¹³⁹ § 125c odst. 1 písm. f) bod 2, 3, 4: „Fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že v provozu na pozemních komunikacích: **f)** při řízení vozidla:

2) překročí nejvyšší dovolenou rychlost v obci o 40 km.h⁻¹ a více nebo mimo obec o 50 km.h⁻¹ a více,

3) překročí nejvyšší dovolenou rychlost v obci o 20 km.h⁻¹ a více nebo mimo obec o 30 km.h⁻¹ a více,

4) překročí nejvyšší dovolenou rychlost v obci o méně než 20 km.h⁻¹ nebo mimo obec o méně než 30 km.h⁻¹“.

Tuto rychlost při zohlednění odchylky měření +/- 3 km/h přitom překročil o pouhé 2 km/h. I přesto krajský úřad dovedl vznik odpovědnosti za přestupek, neboť tvrdil, že si je vědom jak formální, tak i materiální stránky přestupku, nicméně má za to, že tím že zákonodárce stanovil kvantitativní hodnotu povolené rychlosti, dal jasně najevo kolik km/h už je společensky škodlivých a proto překročení byť o jeden km/h je dle jeho názoru i dostatečně společensky škodlivé. Nadto doplnil, že okolnosti, které by jinak dovolily blíže posuzovat materiální stránku věci, policejní orgány v praxi nezjišťují.

NSS ve svém rozhodnutí potvrdil správnost postupu Krajské soudu, který považoval za relevantní skutečnost, že k překročení rychlosti nedošlo přímo v městské aglomeraci, nebyla v blízkosti škola, přechod pro chodce a podobně, ale naopak k tomu došlo na rovném a přehledném úseku komunikace v místech, kde končila obec jako taková. Krajský soud také dovedl, že by mohlo být považováno za bagatelní překročení povolené rychlosti o 10 km/h na přehledném úseku silnice mimo obec. K takovému paušálnímu závěru se nicméně NSS postavil strážlivě a uvedl, že: „Okolnosti, jež vylučují porušení nebo ohrožení zájmu společnosti, musí být posuzovány vždy v každém konkrétním případě a nelze vyslovovat žádné paušální závěry o tom, že např. míra společenské nebezpečnosti překročení nejvyšší povolené rychlosti o 2 km/h je natolik mizivá, že nedosahuje intenzity přestupku, zatímco u překročení o 10 km/h tomu tak je. Opačný přístup ze strany správních orgánů či soudů by vedl k nahrazování role zákonodárce jejich rozhodovací činností, což by odporovalo principu dělby moci.“¹⁴⁰

V závěru svého rozhodnutí NSS ještě uzavřel, že skutečnost, že policejní orgány nezjišťují a nijak procesně nezachycují okolnosti, které by vypovídali o míře materiální stránky v konkrétním případě, není argumentem a připomíná, že správní orgán je povinen opatřit si v řízení takové důkazy, aby byl schopen rozhodnout o spáchání přestupku. To pak platí i pro materiální stránku. A jen dodává, že: „V souzeném případě je zde v prvé řadě okolnost spočívající v prokázaném překročení nejvyšší povolené rychlosti pouze o 2 km/h, která jak již bylo řečeno, sama o sobě nepostačuje k závěru o nedostatku materiální stránky přestupku, nicméně měla by vést správní orgán k tomu, aby na materiální stránku daného jednání zaměřil svou pozornost.“¹⁴¹

Fakt, že tento judikát je významným a hlavně aktuálním „vzorem“ pro uplatnění materiální stránky přestupku dokládá například rozhodnutí NSS 5 As 106/2011 ze dne 06.01.2012, kdy NSS opět citoval závěry, k nimž v předchozím případě došel a mimo jiné doplnil, že tím, že řidič překročil nejvyšší povolenou rychlost při jízdě v obci o 19 km/h naplnil jak znaky formální, tak znak materiální. Argumentoval přitom tím, že: „(...) se jeho překročení blížilo horní

¹⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14.12.2009, sp. zn. 5 As 104/2008.

¹⁴¹ Tamtéž.

hranici rychlosti, která je vymezena zákonem.¹⁴² Dalším takovým „zpřesněním“ pak byl názor NSS, který ve svém rozhodnutí uvádí: „(...) je zcela zřejmé, že čím bude vyšší typová společenská nebezpečnost určitého přestupku, tím výraznější (výjimečnější) musejí být okolnosti, které by případně způsobily oslabení materiální stránky natolik, že by určité jednání nemohlo být vůbec kvalifikováno jako přestupek.“¹⁴³.

Jak je vidno, NSS se dostává k poměrně ustálené judikatuře, kde apeluje na zohledňování materiální stránky přestupku a zjišťování okolností, které snižují společenskou škodlivost činu. Přitom si je dobře vědom zákonitostí materiálního pojetí, které je de lege lata pro přestupek typické a vychází z principu, že je-li naplněna stránka formální, bude v běžně se vyskytujících případech naplněna i stránka materiální. To ale neznamená, že by nebylo možné i přes naplnění znaků formálních dovést, že daný případ nebyl společensky škodlivý dostatečnou měrou, ač se následek (totiž porušení nebo ohrožení zájmu) dostavil. Za zásadní pak považuji skutečnost, že poukázal na význam materiální stránky přestupku právě v případě mírného překročení rychlosti, jež by mělo být varovným signálem pro správní orgány, že je určitá pravděpodobnost, že materiální stránka nemusí být naplněna dostatečnou měrou. Aplikující orgány by tak mohly a měly v praxi reflektovat tyto poznatky a svou práci tomu přizpůsobit.

¹⁴² Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 06.01.2012, sp. zn.: 5 As 106/2011.

¹⁴³ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27.09.2012, sp. zn.: 1 As 118/2012.

Závěr

K zabezpečení ochrany právních statků, která je pro řádný chod společnosti nezbytná, slouží velikou měrou oblast právního trestání. Tím, že zákonodárce stanoví právní pravidla každodenního života závaznou právní normou, vzniká samozřejmě při jeho porušení právní následek v podobě sankce. V závislosti na tom, jaké právní povinnosti byly adresátem normy porušeny, může vedle odpovědnosti soukromoprávní vzniknout také odpovědnost veřejnoprávní, která je zastoupena právě oblastí trestání. Trestání lze pak rozdělit na soudní a správní a dle toho i porušení právní povinnosti (delikt) na delikt soudně či správně trestný.

Soudně trestné činy jsou známy pod pojmem trestný čin. Správní delikty naproti tomu nejsou samy o sobě legálně definované, ale představují určitou souhrnnou kategorii pro označení přestupků, správních disciplinárních deliktů, správních pořádkových deliktů a jiných správních deliktů. Přestože se oblast trestání „rozpadla“ na správní a soudní trestání, uplatní se pro oba druhy veřejnoprávního trestání tytéž ústavní zásady. Ačkoliv tedy v Listině nenajdeme výslovnou zmínku o tom, že zásady vyjádřené v hlavě páté se uplatní i pro oblast správního trestání, přesto judikatura Ústavního soudu opakovaně dovodila, že je třeba tyto zásady vztáhnout i na oblast správního trestání. Významné je to zejména pro vázanost materiální stránky přestupku na čl. 39 Listiny, který v sobě skýtá zásadu zákonnosti a kterého se stěžovatelé dovolávají v případech, že aplikující orgán opominul nebo špatně zhodnotil materiální stránku věci.

Přestupek jako jeden z druhů správních deliktů požívá výslovné legální definice v §2 odst. 1 přestupkového zákona a jako takový je vymezen pozitivně i negativně za pomoci znaků formálních a znaku materiálního, jehož obsahem je právě materiální stránka. Tento materiální znak je vyjádřen ve slovech „porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti“, což spíše než materiální stránku, připomíná následek jako jeden ze znaků formálních. Takové legální vyjádření v praxi také činí nemalé potíže, jelikož aplikující správní orgány mají „pocit“, že pro zohledňování materiální stránky není v zákoně opora a že jsou-li naplněny znaky formální, je bez dalšího dána odpovědnost za přestupek, byť by byly formální znaky zastoupeny nepatrnou měrou. Formálními znaky přitom jsou objekt, objektivní stránka (sestavující z jednání, příčinné souvislosti a následku), subjekt a subjektivní stránka.

Rozhodující pro uplatnění materiální stránky každého deliktu je jeho deliktní pojetí. Proto hovoříme-li o materiální stránce přestupku, musíme v první řadě vědět, jaké pojetí se u přestupku uplatňuje, jelikož pojetí tvoří jakési hranice, základní pravidla pro fungování materiální stránky deliktu. Pojetí rozlišujeme v právní teorii dvojí. Jedná se o pojetí formální, pro něž je typické, že

materiální stránka působí „pouze“ jako aplikační a interpretační pravidlo znaků formálních a ke vzniku odpovědnosti za delikt s formálním pojetím postačí naplnění znaků formálních, které jsou zastoupeny dostatečnou měrou (kvalitou). Takové pojetí se v současné době vyskytuje u trestných činů, kde je materiální stránka (kvalita formálních znaků) zabezpečena zásadou subsidiarity trestní represe. Skutkových okolností, které při formálním pojetí zohledňujeme je také mnohem méně než u pojetí materiálního, jelikož nás zajímají pouze ty skutečnosti, které vypovídají o kvalitě znaků formálních.

Druhým, pro přestupky klíčovým pojetím je pojetí materiální, které se označuje také jako materiálně-formální nebo formálně-materiální. Co se týče „pravidel“, které toto pojetí normuje, je pro takto vyjádřené delikty typické, že materiální stránka je výslovně vyjádřena v legální definici deliktu a jako taková tvoří jeho samostatný znak. Vedle znaků formálních je tak potřeba pro vznik deliktů odpovědnosti naplnit také znak materiální. To se samozřejmě odráží rovněž ve skutkových okolnostech, které jsou aplikující orgány povinny zjišťovat v rámci dovození odpovědnosti za daný delikt. Těchto okolností je totiž z logiky věci mnohem více a nemusí se týkat pouze znaků formálních, ale jde o jakékoliv okolnosti, které mohli mít na materiální stránku věci vliv. Pro úplnost je třeba dodat, že pro materiální pojetí platí, že jsou-li splněny znaky formální, má se za to, že je naplněn i znak materiální, ledaže přistoupí takové skutkové okolnosti, které materiální stránku sníží pod míru, která je pro vznik deliktů odpovědnosti potřebná.

Materiální stránka jako taková je tvořena společenskou škodlivostí, která musí být pro vznik deliktů odpovědnosti zastoupena určitou měrou. Společenskou škodlivost přitom právní teorie definuje jako způsobilost ohrožit nebo porušit zájem společnosti a tím způsobilost jej v konkrétním případě poškodit. Co se týče oné míry materiální stránky, ta bude samozřejmě jiná (vyšší) u trestných činů, jiná u přestupků i deliktů zcela bagatelních, pro trestání irelevantních. Obecné vymezení míry, která je potřebná pro naplnění materiální stránky přestupku nikde v zákoně nenajdeme, i když za účinnosti předchozího TZ byla dovozena judikaturou jako „míra nepatrná“. Toto konstatování vycházelo z faktu, že za trestný čin se tehdy nepovažoval čin, jež byl škodlivý (v tehdejší dikci „nebezpečný“) nepatrnou měrou. V dnešní době se v judikatuře NSS i dílech právní teorie lze setkat s vyjádřením míry materiální stránky přestupku tak, že je to míra, „jež se běžně u daného druhu přestupku vyskytuje“.

Vzhledem k tomu, že je pro přestupek příznačné pojetí materiální, je základním algoritmem pro dovození odpovědnosti za něj pravidlo, že naplnil-li konkrétní skutek formální znaky deliktu, je zásadně naplněn i znak materiální dostatečnou měrou, pokud neexistují takové okolnosti případu, které by konkrétní míru společenské škodlivosti snížily pod míru potřebnou.

Těmito okolnostmi jsou zejména, ne však výlučně význam chráněného zájmu, který byl činem dotčen, osoba pachatele, okolnosti, za nichž ke spáchání činu došlo, míra zavinění a jiné. Kritérií, k nimž je v oblasti přestupkového práva povinen aplikující orgán přihlížet je ale celá řada, která tímto výčtem zdaleka nekončí. V této oblasti výrazně zasahuje judikatura NSS a pomocí řešení jednotlivých případů přibližuje, která kritéria jsou u jednotlivých skutkových podstat přestupků relevantní a způsobila snížit společenskou škodlivost činu pod míru předpokládanou zákonodárcem.

Jednou z oblastí, v níž se správná aplikace materiální stránky při dovození odpovědnosti za přestupek výrazně zanedbává, je oblast dopravních přestupků. Vzhledem k četnosti kontrol dodržování povinností na úseku dopravy je nezbytné apelovat na aplikující orgány (tj. zejména orgány obecní a státní policie) aby do své praxe zavedli právě zkoumání jak znaků formálních, tak znaku materiálního. K tomuto by měli přizpůsobit své postupy tak, aby aktivně vyhledávali a procesně zajišťovali nejen skutečnosti, které svědčí o naplnění stránky formální, ale také okolností, které by mohly v konkrétním případě zvýšit nebo snížit společenskou škodlivost činu. V praxi je špatný postup aplikujících orgánů patrný zejména v případech překročení nejvyšší povolené rychlosti v obci velmi malou měrou. V tomto okamžiku, jak výslovně uvádí NSS, nelze bez dalšího říci, že materiální stránka přestupku nebyla naplněna a paušálně tak stanovit jak velké překročení povolené rychlosti je nebo není společensky škodlivé. Ale taková okolnost by aplikující orgány měla vést k tomu, aby svou pozornost na existenci materiální stránky přestupku v konkrétním případě zaměřily. Jiný postup by byl v rozporu s článkem 39 Listiny, jakož i s ústavním principem ultima ratio.

Jedním z důvodů proč materiální pojetí klade takový význam na materiální stránku deliktu je ten, že se pro oblast soudního i správního trestání uplatní princip ultima ratio. Tento princip vyjadřuje, že by trestání mělo být až posledním možným řešením, kdy jiné prostředky práva by v dané situaci byly neefektivní a neúčinné. Význam tohoto principu spatřuji zejména v netrestání bagatelních deliktů jako protiprávních jednání, které sice naplnily formální stránku deliktu, ale nejsou natolik společensky škodlivé, aby bylo nutno proti nim používat prostředky veřejnoprávního trestání. Takový závěr nám právě umožňuje při materiálním pojetí učinit materiální stránka deliktu.

Jen pro doplnění je třeba dodat, že materiální stránka deliktů v obecné rovině představuje také jeden z mála odlišujících kritérií přestupku od trestného činu a jiných protiprávních jednání, jelikož u každého z nich je zastoupena jinou měrou. Vedle tohoto významu také plní funkci „zákonodárnou“, jelikož zákonodárce při tvorbě skutkových podstat deliktů musí přemýšlet, zda

určité jednání vyskytující se ve společnosti je skutečně natolik společensky škodlivé, aby dané jednání kriminalizoval. Vedle toho je pak vázán i typologizací deliktů a dle míry společenské škodlivosti může daný skutek trestat jako čin soudně či správně trestný. Společenská škodlivost se ale neuplatňuje pouze v rovině viny. Svůj význam má i v oblasti trestání, kde kritéria spoluurčující povahu a závažnost činu, které jsou pak rozhodující pro druh a výměru trestu, jsou obsahově tatáž, jež se zohledňují u materiální škodlivosti v oblasti viny.

Jak vidno, materiální stránka přestupku je její vlastnost, která vychází přímo z pojetí přestupku jako správního deliktu. Jelikož je samostatným znakem přestupku, mají aplikující orgány povinnost se jí dostatečnou měrou zabývat. K tomuto posuzování materiální stránky přitom mají k dispozici celou řadu kritérií, které jsou povinni aktivně vyhledat, procesně zajistit a zhodnotit. V praxi lze ale bohužel najít obrovské množství případů, kdy je formální stránka přestupku hodnocena jako jediná a stránka materiální je přehlížena. Je třeba si ale uvědomit že takový postup je nejen v rozporu s článkem 39 Listiny, ale také s ústavním principem ultima ratio ale také s článkem 6. odst. 1 Úmluvy a takovou praxi v oblasti přestupkového práva nelze v žádném případě prohlásit za ústavně komformní.

Bibliografie

Právní předpisy:

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (publikovaná pod č. 209/1992 Sb., ve znění č.243/1998 Sb.)

Zákon č. 200/1990 Sb., zákon o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 274/2008 Sb., účinném ke dni 1.1.2009

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudím, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 12/1997 Sb., o bezpečnosti a plynulosti provozu na pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů č. 361/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Judikatura:

Judikatura Ústavního soudu:

Nález Ústavního soudu ze dne 11.03.2004, sp. zn. II. ÚS 788/02, bod III.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 12.09.2013, sp. zn. I.ÚS 1560/13.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 03.10.2013, sp. zn. I. ÚS 1704/13, bod 28.

Judikatura Nejvyššího správního soudu:

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31.05.2007, sp. zn. 8 As 17/2007.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31.05.2011, sp. zn. 8 As 44/2010.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19.04.2012, sp. zn. 7 As 137/2011.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27.09.2012, sp. zn. 1 As 118/2012.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 06.06.2013, sp. zn. 1 As 24/2013.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14.12.2009, sp. zn. 5 As 104/2008.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 09.08.2012, sp. zn. 9 As 34/2012.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 06.01.2012, sp. zn.: 5 As 106/2011.

Ostatní:

Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 16.06.1993, sp. zn. 3 To 303/1993.

Monografie:

SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2013. 500 s.

HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo: obecná část*. 8. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012. 832 s.

MATES, Pavel a kol. *Základy správního práva trestního*. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. 248 s.

PRÁŠKOVÁ, Helena. *Základy odpovědnosti za správní delikty*. Praha: C.H.Beck, 2013, 448 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges, 2010. 896 s.

NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné: I. Obecná část*. 3. vydání. Praha: Codex, 1997, 328 s.

FENYK, Jaroslav. *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. Praha: Linde Praha, 2010, 1326 s.

KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, 921 s.

JELÍNEK, Jiří, SOVÁK, Zdeněk. *Trestní zákon a trestní řád*. 11. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 1999, 789 s.

NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní zákoník 2010*. Praha: EUROUNION Praha, 2010, 838 s.

Komentáře:

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I: § 1 až 139: komentář*. Praha: C.H.Beck, 2009, 1303 s.

DOLENSKÝ, Adolf a kol. *Trestní zákon: stručný komentář*. Praha: EUROUNION, 1995, 440 s.

JEMELKA Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. *Zákon o přestupcích a přestupkové řízení: komentář*. C.H.Beck, 2011, 555 s.

ŠÁMAL, Pavel, PÚRY František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon: komentář*. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2003, 1582 s.

Články z časopisů:

NEZKUSIL, Jiří. K otázce formálního pojetí trestného činu v chystané rekodifikaci. *Právník*, 2008, roč. 147, č. 2, s. 160 – 177.

JIRÍČEK, Pavel. Aplikace zásady subsidiarity trestní represe při řešení bagatelních deliktů ve světle stanoviska NS ČR sp. zn.: Tpjn 301/2012. *Trestní právo*, 2013, ročník 17, č. 9-10, s. 16 – 19.

NEZKUSIL, Jiří. K problematice základních zásad v platném trestním zákoníku. *Trestní právo*, 2013, ročník 17, č. 7-8, s. 13 - 17.

VOPÁLKA, Vladimír. Kolokvium o správním trestání: Cíle správy a správní tresty. *Správní právo*, 2002, ročník 35, č. 1, s. 24 - 28.

KUBĚNKA, Jan. Kolokvium o správním trestání: K návrhu věcného záměru zákona o správním trestání. *Správní právo*, 2002, ročník 35, č. 1, s. 11 - 19.

PRÁŠKOVÁ, Helena. Kolokvium o správním trestání: K některým otázkám reformy správního trestání. *Správní právo*, 2002, ročník 35, č. 1, s. 5 - 11.

MUSIL, Jan. Kolokvium o správním trestání: Hranice mezi trestným činem a správním deliktem, deliktní odpovědnost právnických osob. Správní právo, 2002, ročník 35, č. 1, s. 19 - 24.

Ostatní:

Stanovisko NSZ poř. č. 5/2011 ze dne 21.12.2011, 9 s., citováno dne 1.11.2013, dostupné na: <http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Stanoviska_hmot/2011/5_2011.pdf> .

Shrnutí

Přestupek je jeden z druhů veřejnoprávních deliktů, pro něž je typické materiální pojetí. Pojetí deliktu je přitom jakési vyjádření podmínek vzniku deliktní odpovědnosti a tvoří tak základní pravidla pro vznik příslušné odpovědnosti. Pojetí deliktů se rozlišují na formální a materiální, přičemž oba druhy pojetí vyžadují naplnění znaků formálních, které ve svém souhrnu tvoří formální stránku deliktu. Obě pojetí se ale odlišují postavením materiální stránky deliktu. Formální pojetí totiž používá materiální stránku jako výkladové pravidlo formálních znaků, kdežto pro pojetí materiální je typické, že je materiální stránka zastoupena samostatným znakem, zcela rovnocenným ke znakům formálním. Tím je také dán její velký význam v oblasti trestání.

Materiální stránka je tedy jedním ze znaků přestupků, který je rovnocenný k ostatním znakům deliktu a je vyjádřen v zákonné definici § 2 odst. 1 přestupkového zákona ve slovech „porušil nebo ohrozil zájem společnosti“. Obsahem materiální stránky je přitom společenská škodlivost, tedy způsobilost poškodit zájem společnosti v konkrétním případě dostatečnou měrou. Rozhodující pro naplnění materiální stránky je tak naplnění určité míry společenské škodlivosti, která musí být alespoň rovna typové společenské škodlivosti předpokládané skutkovou podstatou deliktu. Při materiálním pojetí přitom platí základní pravidlo, kdy se má za to, že pokud jsou naplněny formální znaky deliktu, je dána i materiální stránka dostatečnou měrou, ledaže přistoupí okolnosti, které ji sníží pod míru, která je obvyklá v běžně se vyskytujících případech.

Konkrétní míra společenské škodlivosti je tak dána konkrétními okolnostmi případu, které aplikující orgány musí ex offo zjišťovat, procesně zajistit a vyhodnotit. Těmito okolnostmi jsou zejména, ne však výlučně, způsob provedení činu, okolnosti případu, osoba pachatele apod..

Jednou z oblastí, kde se lze setkat s nedostatečným postupem aplikujících orgánů ohledně prokazování materiální stránky je oblast přestupků v dopravě, proto je v této práci rozebrána příslušná judikatura NSS a okolnosti, jež jsou způsobilé snížit společenskou škodlivost činu v případech překročení nejvyšší povolené rychlosti v obci.

Práce je rozčleněna do čtyř kapitol, přičemž první kapitola s názvem „Trestání jako oblast práva“ pojednává o společném vývoji soudně a správně trestných deliktů a ústavních zásadách, které se pro obě oblasti uplatní. Druhá kapitola s názvem „Přestupek“ vymezuje formální a materiální stránku přestupku a uvádí rozdíl a komparaci formálního a materiálního pojetí deliktu, které je pro přestupek příznačné. Následující kapitola pak pojednává přímo o materiální stránce přestupku, uvádí její legální definici a označuje okolnosti, které jsou relevantní pro posuzování její

míry. Poslední kapitola nesoucí název „Materiální stránka přestupků v dopravě“ pak vypovídá o dnešním nesprávném postupu správních orgánů při zjišťování materiální stránky přestupku.

Summary

An offence is one of the public delicts, for which a typical approach is the material one. The approach to delict is, in a way, stating the conditions of delict responsibility and therefore it creates the basic rules for the establishment of the corresponding responsibility. Approaches to delict are divided into formal and material ones. However, both approaches require fulfilment of formal features: the summary of such features establishes the formal part of a delict. The approaches differ in the structure of the material part of a delict. The formal approach uses the material part as an expository principle for formal features, while for the material approach it is typical that the material part is represented by an individual feature, which is fully equal to the formal features. This is the reason why the material part is so important in the area of punishment.

The material part is one of the offence features, which is equal to the other delict features and it is described in the legal definition § 2 article 1 of the offence law by the words “he / she has violated or jeopardized the interests of the society“. The content of the material part is expressed by social harmfulness, thus the capability to cause harm to society in a particular case to a sufficient extent.

Reaching the specific extent of social harmfulness is therefore crucial for the fulfilment of the material part, the social harmfulness being at least equal to standard social harmfulness presumed by the factual essence of the delict. Within the material approach, there is the basic principle which states that when all formal delict features are fulfilled, it follows that the material part is also given to a sufficient extent, unless there are any circumstances that lower the extent under the level habitually present in standard cases.

The particular extent of social harmfulness is therefore given by the specific circumstances of the case, which have to be ex-offo investigated, provided for trial, and evaluated by the accredited authorities. These circumstances are especially, but not exclusively the manner in which a crime was committed, the circumstances of the case, the personality of the offender etc.

One of the areas frequently encountering inadequate procedures of the accredited authorities while establishing the material part is the area of traffic offences. This is one of the reasons why this thesis deals with analysis of the corresponding judicature of the Supreme Administrative Court and the circumstances which are qualified to lower social harmfulness of a act in the cases of exceeding speed limits in a city.

The thesis is divided into four chapters: the first chapter titled “Punishing as a Field of Law” deals with joint evolution of delicts punishable by court and by administration offices, and with constitutional principles which are applied in both areas. The second chapter titled “Offence” defines the formal and material parts of offence, states the difference and gives comparison of the formal and material approaches to delict, which is typical for offence. The following chapter deals directly with the material part of offence, stating its legal definition and establishing circumstances which are relevant for judging its extent. The last chapter titled “Material Part of Traffic Offences” deals with today’s inadequate procedures of the accredited authorities during the investigation of the material part of an offence.

Klíčová slova:

Přestupek, trestný čin, pojetí deliktu, formální pojetí deliktu, materiální pojetí deliktu, materiální stránka, formální stránka, kritéria společenské škodlivosti, formální znaky, ultima ratio, míra materiální stránky, přestupek v dopravě, překročení nejvyšší povolené rychlosti.

Key words:

Offence, criminal act, approach to delict, formal approach to delict, material approach to delict, material part, formal part, criteria of social harmfulness, formal features, ultima ratio, material part ratio, traffic offence, exceeding the speed limit.